

Bidragsmoralen i samhället

En aktuell lägesbild av inställningen till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Rapport 2 • Juni 2019

DELEGATIONEN FÖR
KORREKTA UTBETALNINGAR
FRÅN VÄLFÄRDSSYSTEMEN

Bidragsmoralen i samhället

En aktuell lägesbild av inställningen till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

*Rapport 2
Delegationen för korrekta utbetalningar
från välfärdssystemen*

Juni 2019

Regeringskansliet
Finansdepartementet

Rapportserien kan köpas från Norstedts Juridiks kundservice.
Beställningsadress: Norstedts Juridik, Kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@nj.se
Webbadress: www.nj.se/offentligapublikationer

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm juni 2019

ISBN 978-91-38-24931-4

Förord

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har i uppdrag att motverka överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system. Delegationen ska dessutom vara ett samlade organ och ett kunskapsforum som främjar samverkan och tar fram faktaunderlag till regeringen. Genom sitt arbete ska delegationen bidra till att de resurser som fördelas genom dessa system endast kommer dem till del som resurserna är avsedda för. Delegationen konstaterar i sin första rapport *Risker för felaktiga utbetalningar (Rapport 1)* att det finns betydande risker för felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Felaktiga utbetalningar undergräver förtroendet för välfärdssystemen. Därför är området viktigt att titta närmare på. Inom ramen för delegationens arbete har vi tillsammans med CSN tagit fram ett undervisningsmaterial för gymnasieskolan. Materialet *Allas våra pengar* finns publicerat bland annat på CSN:s webbplats. Undervisningsmaterialet är ett exempel på tidig attitydpåverkan och syftar till att öka unga personers förståelse för sambandet mellan korrekta utbetalningar från välfärdssystemen och hur välfärden fungerar i stort.

En del av delegationens uppdrag är att undersöka allmänhetens attityder till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. I denna rapport ger vi en aktuell lägesbild av allmänhetens inställning till fel och fusk med bidrag. Rapporten har tagits fram av delegationens kansli. Delegationens ledamöter och experter har lämnat synpunkter på utkast till rapporten. Vi-formen som används i rapporten avser delegationens kansli.

Mer information om delegationens uppdrag och arbete finns på korrektautbetalningar.se

Sven-Erik Österberg
Ordförande

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	11
1.1 Syftet med rapporten	11
1.2 Definitioner och avgränsningar	12
1.3 Metod	13
1.4 Disposition	13
2 Bidragsmoralens betydelse för felaktiga utbetalningar ...	15
2.1 Varför är bidragsmoral viktigt att undersöka?	15
2.2 Vad påverkar våra attityder?	16
2.3 Vikten av hög bidragsmoral och tidig attitydpåverkan	17
2.4 Avslutande kommentarer	19
3 Tidigare attitydundersökningar	21
3.1 FUT-delegationens attitydundersökning från 2007	21
3.2 ESV:s uppföljning från 2010	22
3.3 Skatteverket – Resultat från de årliga attitydundersökningarna	23
3.4 CSN – Attityder till bidragsbrott	24
3.5 Valfärdsstatsundersökningarna	25
3.6 Sammanfattning	26

4	Ny attitydundersökning om bidragsmoralen i samhället.....	27
4.1	Metod, urval och svarsfrekvens	27
4.1.1	Metod.....	27
4.1.2	Urval och svarsfrekvens.....	28
4.2	Resultat	29
4.2.1	Fler anser att det är allvarligare att människor inte får de bidrag de har rätt till än att det fuskas med bidrag.....	30
4.2.2	Tydligt avståndstagande till bidragsfusk generellt	31
4.2.3	Attityderna varierar mellan olika exempel på bidragsfusk.....	33
4.2.4	En femtedel skulle troligtvis behålla en felaktigt utbetald ersättning	35
4.2.5	Många tror att fusk med bidrag är omfattande	36
4.2.6	En av tio känner någon som fuskat.....	37
4.2.7	Att politiker och personer i ledande ställning fuskas anses vara främsta orsaken till fusk med bidrag	38
4.2.8	Få har erfarenhet av återkrav av bidrag.....	40
4.2.9	En av fem anser det lätt att få ut för mycket bidrag	41
4.2.10	En av fem anser att det är enkelt att göra rätt och att bidragssystemen är enkla att förstå	42
4.2.11	Lågt förtroende för välfärdsmyndigheterna	43
4.2.12	Mediabilden kan ha påverkan på bidragsmoralen	44
4.3	Sammanfattning.....	45
5	Slutsatser samt avslutande reflektioner och rekommendationer	49
5.1	Slutsatser	49
5.2	Avslutande reflektioner och rekommendationer	52
	Referenser.....	55

Bilagor

Bilaga 1	Frågeformulär	57
Bilaga 2	Bortfallsanalys av Kantar Sifo	65
Bilaga 3	Undersökningens resultat	91

Sammanfattning

Felaktiga utbetalningar undergräver förtroendet för välfärdsystemen. Därför är området viktigt att titta närmare på. En del av delegationens uppdrag är att undersöka allmänhetens attityder till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. I denna rapport ger vi en aktuell lägesbild av allmänhetens inställning till fel och fusk med bidrag. Detta gör vi genom att redogöra för resultaten från andra undersökningar och redovisa resultaten från den attitydundersökning riktad till allmänheten som Kantar Sifo genomfört på uppdrag av delegationen.

Tillåtande attityd till vissa former av bidragsfusk

Det finns ett tydligt avståndstagande till fusk med bidrag, det anses omoraliskt och någonting som påverkar välfärden negativt. Det är dock fler som anser att det är allvarigare att människor inte får bidrag de har rätt till än att det fuskas. Stora skillnader i attityder finns dock mellan åldersgrupperna där äldre ser betydligt allvarigare på fusk med bidrag än vad yngre gör. Jämför vi med resultaten från de tidigare undersökningarna kan vi se ett visst ökat avståndstagande till fusk.

Även om de flesta har en generellt negativ inställning till bidragsfusk varierar attityderna betydligt mellan olika former av fusk. Mest allvarligt anses et vara att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning. Att ta ut en extra sjukdag trots att man inte är sjuk eller att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte är sjuka ses som minst allvarligt. För vissa former av bidragsfusk finns alltså en mer tillåtande attityd, vilket är särskilt tydligt bland de yngre. En förhållandevis stor grupp anger också att de skulle behålla en utbetalning som de fått felaktigt.

Unga har en mer tillåtande attityd än äldre

Unga har genomgående en mer tillåtande attityd till fusk med bidrag än äldre. Till exempel anser endast lite över hälften i den yngsta åldersgruppen att det är mycket allvarligt att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning, medan motsvarande siffra för den äldsta åldersgruppen är över 90 procent. Tre gånger fler i den yngsta åldersgruppen jämfört med den äldsta skulle också behålla en felaktig utbetalning.

En annan tydlig vattendelare är att personer som står utanför arbetsmarknaden har en mer tillåtande attityd till bidragsfusk jämfört med yrkesverksamma och pensionärer. Även utbildningsnivå tycks ha betydelse för attityder till fusk, personer med enbart grundskolenivå har en mer tillåtande attityd än de med akademisk utbildning.

Många tror att fusket är omfattande och att främsta orsaken är att personer i ledande ställning fuskar

Många tror att fusk med bidrag är omfattande, nästan 70 procent av de svarande tror att fusket är ganska eller mycket omfattande. Äldre, de som arbetar och de som är pensionärer tror i högre utsträckning att fusket är omfattande. Jämfört med de tidigare undersökningarna har uppfattningen om hur omfattande bidragsfusket är förändrats relativt lite. Att så pass hög andel tror att bidragsfusket är omfattande är oroande.

De främsta orsakerna till att människor fuskar uppges vara att politiker och personer i ledande ställning fuskar och att upptäcktsrisken är liten.

Det anses enkelt att fuska

Av de svarande anser 2 av 5 att det är troligt att bli upptäckt om man fuskar men få har erfarenhet av återkrav. En femtedel anser att det är lätt att fuska och att det finns stora möjligheter att inte anmäla ändrade förhållanden. Uppfattningen att det är lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än man har rätt till har dock minskat.

Endast 1 av 10 anser att myndigheterna kontrollerar för mycket och att informationsutbytet mellan myndigheterna är tillräckligt.

Lågt förtroende för välfärdsmyndigheterna

Endast 17 procent anser att det är enkelt att göra rätt när man ansöker om bidrag och att bidragssystemen är lätta att förstå. Detta kan jämföras med Skatteverkets attitydundersökningar där över 80 procent anser att det är enkelt att deklarerat.

Mindre än en fjärdedel anser att myndigheter behandlar alla rättvist och att bidrag betalas ut endast till dem som har rätt till bidrag. Jämfört med skatteområdet är skillnaderna stora, där uppger en betydligt högre andel att man har förtroende för Skatteverket.

Mediabilden kan ha påverkan på bidragsmoralen

En intensiv debatt fördes år 2010 i traditionella medier kring neddragningar i välfärdssystemen och utförsäkringar från sjukpenningsystemet. Samma år kan vi se att andelen som ansåg att det var ett särskilt stort problem att människor inte får de bidrag de har rätt till var klart högre än i FUT-delegationens undersökning 2007 och i vår undersökning 2018. Det var också en högre andel i ESV:s undersökning 2010 som ansåg att fusket inte var omfattande jämfört med FUT-delegationens och vår undersökning. Detta kan tyda på att mediabilden har påverkan på bidragsmoralen.

1 Inledning

Delegationens uppdrag är att motverka överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system (dir. 2016:60). Delegationen ska genom sitt arbete bidra till att de resurser som fördelas genom dessa system endast kommer dem till del som resurserna är avsedda för. Delegationen ska dessutom vara ett samlande organ och ett kunskapsforum som främjar samverkan och tar fram faktaunderlag till regeringen.

I uppdraget ingår att genomföra undersökningar över inställningen till fel och överutnyttjande hos allmänhet och anställda på berörda myndigheter och bidra till att konsekvenserna av överutnyttjande och fel tas upp i den offentliga debatten. Förslag ska också lämnas på hur det fortsatta arbetet bör utformas efter att delegationen har avslutat sitt uppdrag.

I delegationen ingår representanter från 22 myndigheter och organisationer.¹

Delegationen ska senast den 1 december 2019 lämna en slutlig redovisning av sitt uppdrag.

1.1 Syftet med rapporten

Syftet med denna rapport är att bidra till att ge en aktuell lägesbild över bidragsmoralen i samhället. Detta gör vi genom att redovisa resultaten från den attitydundersökning riktad till allmänheten som

¹ Arbetsförmedlingen, Sveriges a-kassor, Brottsförebyggande rådet (Brå), Centrala studiestödsnämnden (CSN), Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket (ESV), Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF), Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Konkurrensverket, Kronofogden, Länsstyrelsen Örebro, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Polisen, Regeringskansliet, Skatteverket, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och landsting (SKL), Statskontoret och Åklagarmyndigheten.

Kantar Sifo genomfört på uppdrag av delegationen. I undersökningen ställs bland annat frågor om attityder till fusk med bidrag från välfärdssystemen.

1.2 Definitioner och avgränsningar

Nedan går vi igenom och definierar några termer och begrepp som används i rapporten och vilka avgränsningar vi gör.

Vi använder termen bidragsmoral för att beskriva attityder till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Bidragsmoral handlar om viljan att utbetalningarna ska vara korrekta.

Termen attityd kan tolkas på olika sätt. I Nationalencyklopedin definieras det som ett förhållningssätt till olika fenomen, en persons inställning till något som i sin tur har betydelse för personens beteende. Attityder anses lättare att påverka och förändra än en individs grundläggande värderingar som vanligtvis är djupt rotade sedan tidigt i livet.² Denna rapport handlar om attityder till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och framförallt om attityder till fusk med bidrag.

Med felaktiga utbetalningar menar vi sådana utbetalningar som är för höga, för låga eller i sin helhet fel i förhållande till gällande regler och avtal. En felaktig utbetalning kan orsakas avsiktligt eller oavsiktligt.³ I denna rapport undersöker vi främst attityden till felaktiga utbetalningar som är för höga och som orsakas eller försöker orsakas avsiktligt. Vi benämner i delar av rapporten denna typ av felaktiga utbetalningar som fusk med bidrag. En mer korrekt term för fusk är bidragsbrott. Enligt Bidragsbrottslagen (2007:612) begår en person ett bidragsbrott om personen lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden och på så sätt orsakar risk för att en ekonomisk förmån betalas ut felaktigt.⁴

I denna rapport har vi dock valt att använda termen fusk istället för bidragsbrott. Ordet fusk är det begrepp man använder i vardagligt tal och det är därför mer lämpligt att använda i en enkätundersökning som riktar sig till allmänheten.

² Allwood J. m. fl. (1988): *Värderingar, attityder och tvärkulturell kommunikation*, s.2.

³ Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2018): *Risker för felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen*. Rapport 1.

⁴ Enligt Bidragsbrottslagen (2007:612) är det även fråga om bidragsbrott i de fall gärningen inte varit avsiktlig men har genomförts av grov oaksamhet.

För alla typer av enkätundersökningar är det en utmaning att få en så hög svarsfrekvens som möjligt. Eftersom bortfallet i denna typ av undersökningar idag ofta är stort är det därför viktigt att begränsa antalet frågor. I samarbete med Kantar Sifo koncentrerade vi frågorna i enkäten till sådana som på olika sätt fångar attityder till fusk med bidrag. Även antalet bakgrundsvariabler begränsades till sådana som ansågs mest intressanta. Vi har också strävat efter att frågorna ska vara lätta att förstå och i så liten utsträckning som möjligt ge utrymme för olika tolkningar. I undersökningen valde vi därför att främst ställa frågor om bidragsfusk och inte om det vidare begreppet felaktiga utbetalningar.

1.3 Metod

Enkätundersökningen genomfördes genom att en enkät skickades ut med post till 5 000 slumpmässigt utvalda individer. Svaren kunde antingen skickas in via post eller en webbenkät. För att öka svarsfrekvensen gjordes ett antal påminnelser via brev, sms och telefonsamtal till de som inte svarat. Datainsamlingen gjordes under sista kvartalet 2018. Se vidare under avsnitt 4.1 för en mer detaljerad genomgång av metod och genomförande.

1.4 Disposition

I kapitel 2 går vi igenom varför det är viktigt att undersöka bidragsmoral eller attityder och inställningar till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. I kapitel 3 går vi översiktligt igenom ett antal tidigare attitydundersökningar. I kapitel 4 redogör vi för resultaten från den attitydundersökning genomförts på uppdrag av delegationen och i kapitel 5 drar vi slutsatser och avslutar med reflektioner och vissa rekommendationer.

2 Bidragsmoralens betydelse för felaktiga utbetalningar

I detta kapitel går vi igenom varför det är viktigt att undersöka bidragsmoral eller attityder och inställningar till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. En hög bidragsmoral och därmed en vilja att göra rätt från början minskar risken för fel.

2.1 Varför är bidragsmoral viktigt att undersöka?

Allmänhetens åsikter om välfärden är viktiga ur ett policyperspektiv. Eftersom allmänheten är både mottagare och finansiär av välfärden är det viktigt att ha kännedom om attityderna till välfärden. En hållbar välfärd kräver allmänhetens stöd.⁵ Kunskap om hur allmänheten uppfattar sina skyldigheter och vilka attityder till felaktiga utbetalningar som de ger uttryck för är viktigt för att till exempel kunna rikta informationsinsatser till rätt grupper och därmed minska de felaktiga utbetalningarna som beror på okunskap, inte på avsiktlighet.

Våra attityder har betydelse för våra beteenden. Att ha kännedom om attityder säger därför något om hur människor kan tänkas agera i olika sammanhang. Ibland kan det också vara lättare att studera attityder än beteenden. Om det finns tydliga attityder som delas av stora grupper i samhället kan det ha påverkan på hur samhället utvecklas. För att kunna förstå och i viss utsträckning förutsäga utvecklingen i samhället är det därför viktigt att få kännedom om vilka attityder som finns.⁶

⁵ Se *Välfärdsopinion 2017*, ett forskningsprojekt vid Umeå universitet. Projektet avser en replikation av Välfärdsstatsundersökningen som är en serie undersökningar av attityder till välfärdspolitik i Sverige. Den har tidigare genomförts 1986, 1992, 1997, 2002 och 2010.

⁶ Delegationen mot felaktiga utbetalningar (2007): *Vem fuskar och varför? Om attityder till bidragsfusk i Sverige*.

Bidragsmoral har betydelse för hur människor agerar till exempel när det gäller att lämna korrekta uppgifter eller anmäla ändrade förhållanden. Individer som ser allvarligt på felaktiga utbetalningar tar sannolikt ett större ansvar för att säkerställa att utbetalningarna blir korrekta jämfört med personer som har en mer tillåtande attityd till fel och fusk. Genom att ha kännedom om hur bidragsmoralen, eller attityderna till felaktiga utbetalningar, ser ut ökar möjligheten att påverka framtida beteenden i syfte att minska felaktiga utbetalningar.

Bidragsmoral är också nära kopplad till förtroende och tillit till välfärdssystemen. Förtroende för välfärden och våra gemensamma institutioner är avgörande för ett hållbart välfärdssamhälle. En kollektivt finansierad välfärdspolitik kräver att det finns en betalningsvilja eller åtminstone acceptans i befolkningen för finansiering via skatter och avgifter.⁷

2.2 Vad påverkar våra attityder?

Termen attityd är vanlig inom socialvetenskaper, där attityders betydelse för individ och samhälle, hur de bildas och ändras och hur de kan observeras och mätas har varit föremål för en omfattande forskning sedan 1940-talet.

Attityder kan ses både som möjliga att förändra eftersom de är ett resultat av inläring, och som stabila över tid. Attityder påverkar hur vi agerar i olika sammanhang, klart är att det går att påverka på vilket sätt en person handlar utifrån sina attityder.

Våra attityder påverkas i sin tur i hög utsträckning av hur vi uppfattar att andra vill att vi ska agera, s.k. sociala normer.⁸ I Skatteverkets rapport *Skattekontroll, moral och regelefterlevnad*⁹ skriver författarna att skattemoral och sociala normer spelar en viktig roll för regelefterlevnad. I detta sammanhang är normpåverkande lagstiftning en viktig faktor.

Våra attityder påverkas också av hur vi själva uppfattar verkligheten. En föreställning om ett utbrett bidragsfusk undergräver förtroendet för välfärdssystemen och minskar viljan att göra

⁷ Svallfors, Stefan (2011): *Trygg, stöttande, tillitsfull? Svenskarnas syn på socialförsäkringen*. Underlag till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (S 2010:04).

⁸ Svensson, M. (2008): *Sociala normer och regelefterlevnad*. Lunds universitet.

⁹ Skatteverket (2018): *Skattekontroll, moral och regelefterlevnad*, s. 4.

rätt. En person som i princip anser att det är fel att fuska med bidrag kan bli mer benägen att göra fel om den tror att de flesta andra gör det. Alla kollektiva system har inslag av ”moralisk risk” (moral hazard). Om det finns misstankar att stora grupper får bidrag som de inte har rätt till kommer det i förlängningen påverka viljan att vara med och finansiera systemen. Ingen vill bli utnyttjad.¹⁰

En viktig källa till hur vi uppfattar verkligheten är den bild som traditionella medier och sociala medier presenterar för oss.

2.3 Vikten av hög bidragsmoral och tidig attitydpåverkan

Tillit till våra gemensamma institutioner och bidragssystem är en förutsättning för ett väl fungerande välfärdssamhälle. En hög tillit och högt förtroende ökar viljan att göra rätt.

Som illustreras av figuren ovan är insatser för att påverka attityder och viljan att göra rätt en typ av förebyggande åtgärder. De syftar till att individer redan innan en ansökan fylls i eller ändrade förhållanden meddelas, har motivation och vilja att det ska bli rätt. I diskussioner kring felaktiga utbetalningar och bidragsbrott har kontrollen ofta en framträdande roll. Det talas ofta om att det är bättre att göra kontroller före än efter en utbetalning eller ett beslut. Det innebär att felaktigheter kan upptäckas och rättas till innan utbetalning sker.¹¹ Initiativ för att höja bidragsmoralen innebär att insatser sätts in ännu tidigare i syfte att påverka individer att känna ansvar för att

¹⁰ Svallfors, Stefan (2011): *Trygg, stöttande, tillitsfull? Svenskarnas syn på socialförsäkringen*.

¹¹ Brottsförebyggande rådet (2016): *Bedrägeribrottsligheten i Sverige*, Brå 2016:9, s. 198–199.

göra rätt. Ökad bidragsmoral minskar därmed risken för felaktiga utbetalningar vilket i förlängningen påverkar förtroendet för välfärdssystemen i positiv riktning.

Samtidigt påverkar kontrollerna som genomförs efter att en ansökan har fyllts i eller ändrade förhållanden meddelats också viljan eller strävan hos individer att göra rätt.

Ett sätt att höja bidragsmoralen är genom normpåverkande lagstiftning. Ett exempel på det är bidragsbrottslagen som trädde i kraft den 1 augusti 2007. Det huvudsakliga syftet med lagen var att minska antalet felaktiga utbetalningar och att stärka tilltron till välfärdssystemen. Genom att i lag kriminalisera slarv och okunskap hoppades man få en normerande effekt och en markering att felaktiga utbetalningar är oacceptabla.¹² Lagen utvärderades 2018 för att undersöka hur bestämmelserna har fungerat i praktiken, vilka konsekvenser lagen har fått och om syftena med reformen har uppnåtts. Utredningen konstaterade att antalet anmälda bidragsbrott totalt sett varken har ökat eller minskat sett till perioden 2008–2015.¹³ Klart är emellertid att lagen bidragit till ett ökat fokus på frågor om felaktiga utbetalningar och kontroll.

Ett annat sätt att påverka attityder till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är genom informationsinsatser. Statliga informationsinsatser syftar till att upplysa och informera medborgarna om offentlig verksamhet och om medborgarnas skyldigheter och rättigheter och att utveckla medborgarnas kunskaper i vissa frågor.¹⁴ FUT-delegationen föreslog i sitt betänkande att samordnade informationsinsatser för att minska felaktiga utbetalningar skulle genomföras.¹⁵

Attityder hos unga anses lättare att påverka än hos äldre, det är därför särskilt meningsfullt med informationsinsatser riktade till ungdomar. Ett exempel på en sådan informationsinsats som syftar till tidig attitydpåverkan är det undervisningsmaterial för gymnasieskolan som delegationen tagit fram tillsammans med CSN. Studiebidraget på gymnasiet är för många den första egna kontakten

¹² Prop. 2006/07:80, *Bidragsbrottslag*, s. 39.

¹³ SOU 2018:14: *Bidragsbrott och underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen – en utvärdering*. Betänkande av Utredningen om utvärdering av bidragsbrottslagen.

¹⁴ SOU 2007:107: *Opinionsbildande verksamhet och små myndigheter*, s. 19f. Delbetänkande av 2006 års förvaltningskommitté.

¹⁵ SOU 2008:74: *Rätt och riktigt – Åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen*. Betänkande av Delegationen mot felaktiga utbetalningar.

med ett ersättningssystem och en myndighet. Syftet med materialet är att genom fakta och diskussioner öka förståelsen för vikten av att utbetalningar från välfärdssystemen är korrekta, men också för individens ansvar. Materialet består av två delar, ett faktamaterial om välfärdssamhället och ett mentorsmaterial om studiebidrag och frånvaro.¹⁶

2.4 Avslutande kommentarer

Det är viktigt att få en bild av allmänhetens attityder till felaktiga utbetalningar och fusk med bidrag. Attityder, eller det sätt som vi agerar på utifrån våra attityder, går att påverka och de har betydelse för våra beteenden. Genom attitydpåverkan kan vi stärka viljan att bidra till att det blir rätt. Att få en uppfattning om hur bidragsmoralen ser ut och utvecklas är viktigt för att kunna fånga tendenser i samhället och på så sätt kunna bidra med relevant information. I nästa kapitel går vi igenom tidigare attitydundersökningar som vi bedömer kan bidra till att ge en bild av bidragsmoralen och hur den har utvecklats.

¹⁶ CSN och Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2019): *Allas våra pengar – Ett undervisningsmaterial om välfärdssystemen och studiebidraget.*

3 Tidigare attitydundersökningar

I detta kapitel redogör vi översiktligt för ett antal tidigare attitydundersökningar. Först presenterar vi attitydundersökningarna från Delegationen mot felaktiga utbetalningar (FUT-delegationen) från 2007 och den uppföljning som ESV gjorde 2010. Den nya attitydundersökningen, som Kantar Sifo genomförde på uppdrag av delegationen och som vi redogör för i kapitel 4 är delvis en uppföljning av dessa två tidigare undersökningar. Vi går sedan igenom attitydundersökningar som gjorts av Skatteverket och CSN. Vi har hämtat en del frågor till vår undersökning även från dessa två undersökningar. Sist redogör vi för Valfärdstatsundersökningarna som är en serie enkätundersökningar från 1986–2018 där svenskarnas syn på olika delar och aspekter av välfärdspolitiken undersök.

3.1 FUT-delegationens attitydundersökning från 2007

FUT-delegationen tog 2007 fram rapporten *Vem fuskar och varför? Om attityder till bidragsfusk i Sverige*.¹⁷ I rapporten redogörs bland annat för en kvantitativ webbundersökning om allmänhetens attityder till bidragsfusk.¹⁸

Undersökningen visade att allmänheten tydligt tar avstånd från fusk med bidrag från välfärdssystemen. Inställningen till fusk skiljer sig dock åt beroende på vilken typ av fusk det handlar om. Särskild allvarligt bedömdes det vara att arbeta svart och samtidigt få till

¹⁷ Delegationen mot felaktiga utbetalningar (2007): *Vem fuskar och varför? Om attityder till bidragsfusk i Sverige*. Rapport 6.

¹⁸ Undersökningen genomfördes av Sifo Research International. Det var en webbaserad undersökning bland 3 000 personer i åldrarna 15–65 år som deltagit i undersökningen Orvesto Konsument. Antalet som svarade var 1 484 personer, vilket gav en svarsfrekvens på 50 procent.

exempel arbetslöshetsersättning eller ersättning från sjukförsäkringen. En tredjedel av respondenterna menade däremot att det inte var så allvarligt att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk och tre av tio uppgav att de skulle behålla bidrag som de visste var felaktiga. När de svarande tog ställning till påståenden där man inte talar i termer av fusk uttrycktes en större acceptans för fusk med bidrag. Undersökningen visade att nästan varannan hade viss acceptans för fusk och ungefär 15 procent hade mycket tillåtande attityd till olika former av fusk. En slutsats från undersökningen var därför att en relativt hög andel av de svarande hade en hög acceptans för fusk med bidrag och att tre av fyra trodde att bidragsfusk var mycket eller ganska omfattande. Det gick inte att urskilja några särskilda grupper där detta var mer tydligt.

Ungefär lika många tyckte att det allvarligaste var att människor fuskar med bidrag som att människor inte fick de bidrag de har rätt till.

De främsta orsakerna till fuskets ansågs vara att politiker och makthavare fuskar, att moralen är dålig, att upptäcktsrisken är låg och straffen inte särskilt hårda.

3.2 ESV:s uppföljning från 2010

ESV gjorde 2010 en uppföljning av FUT-delegationens undersökning från 2007. Undersökningen presenterades i rapporten *Attitydundersökning om bidragsfusk 2010*.¹⁹ Den upprepade FUT-delegationens undersökning för att ge en bild av hur attityderna till bidragsfusk hade förändrats mellan 2007 och 2010.²⁰

Resultaten från ESV:s undersökning gav i stort sett samma bild som FUT-delegationens undersökning. Det var dock färre som hade en accepterande attityd till fusk med bidrag och något fler som upplevde det som svårare att fuska. Det var också något färre som ansåg att fusk var omfattande. En skillnad mellan de två undersökningarna var att fler i ESV:s undersökning tyckte att det var ett större problem att människor inte får de bidrag de har rätt till än

¹⁹ Ekonomistyrningsverket (2011): *Samverkansuppdrag mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 2010. Bilaga 5: Attitydundersökning om bidragsfusk 2010*. TNS Sifo.

²⁰ Det var en webbaserad undersökning bland 3 000 personer i åldrarna 15–65 år och som deltagit i undersökningen Orvesto Konsument. Antalet som svarade var 1453 personer, vilket gav en svarsfrekvens på 48 procent.

att man försöker fuska. I FUT-delegationens undersökning var det ungefär lika många i båda grupperna. Liksom i FUT-delegationens undersökning ansågs den främsta orsaken till fusk vara att politiker och personer i ledande ställning fuskar.

3.3 Skatteverket – Resultat från de årliga attitydundersökningarna²¹

Skatteverket lyfts ofta fram som ett gott exempel på ett långsiktigt arbete för att främja viljan att göra rätt. Skatteverkets erfarenheter och slutsatser, men även forskning på området, beskrivs bland annat i rapporten *Framtidens kontroll*.²² Vikten av sociala normer och förtroende för myndigheten identifieras som viktiga faktorer för viljan att göra rätt. Det är skälet till att Skatteverket har valt normförstärkning istället för avskräckning som strategi för kontrollarbetet. Eftersom Skatteverket har studerat allmänhetens inställning till skattefusk under en längre tid, kan de också visa att viljan att göra rätt har ökat samtidigt som förtroendet för myndigheten har ökat.

Sedan 2010 har Skatteverket genomfört årliga attitydundersökningar med liknande frågor till privatpersoner och företag. Undersökningarna mäter synen på skattesystemet, skattefusket, skattekontrollen och upplevelserna i kontakterna med Skatteverket.²³

För att få en uppfattning om utvecklingen av attityder rörande skatter och skattefusk har Skatteverket utvecklat ett attitydindex uppdelat på följande sex frågeområden. Förutsättningar att göra rätt, upptäcktsrisk, kontroll, attityd till skattefusk, kännedom om fusk hos andra samt tillit och förtroende. Indexet har varit i stort sett oförändrat mellan åren 2015 och 2017 som är de år indexet mäter.

I 2017 års attitydundersökning från Skatteverket var skattemoralen hög och acceptansen för skattefusk låg. Inga större förändringar hade skett sedan 2010. Nio av tio ansåg att det är en moralisk plikt att hålla sig till skattereglerna och enbart 2 procent tyckte det var ok att folk skattefuskar.

²¹ Skatteverket (2018): *Resultat från de årliga attitydundersökningarna 2017*.

²² Skatteverket (2015): *Framtidens kontroll*.

²³ Undersökningen 2017 gick ut till 2 500 slumpmässigt utvalda personer i åldrarna 18–79 år. Antalet som svarade var 1 049 personer, vilket gav en svarsfrekvens på 42 procent.

En tiondel svarade att de kände någon som skattefuskar. Samtidigt svarade mer än dubbelt så många att de kände någon som anlitat svart arbetskraft eller som arbetat svart, vilket skulle kunna tyda på att detta inte uppfattas som skattefusk. Strax över hälften uppgav att de hade förtroende för myndigheter i allmänhet och ca 70 procent att de hade förtroende för Skatteverket, dessa andelar har legat relativt konstant sedan 2010.

Lite över tre fjärdedelar trodde att Skatteverket troligtvis skulle upptäcka om de skattefuslade, endast 8 procent tyckte att det finns stora möjligheter att undanhålla inkomster. Inte heller här finns några större förändringar mellan åren. Sedan 2010 har dock andelen som anser att Skatteverket är bra på att bekämpa skattefusket stadigt ökat, från 27 procent 2010 till 40 procent 2017.

Det fanns en tydlig skillnad i attityder mellan män och kvinnor, där kvinnor generellt är mer negativa till skattefusk och svartarbete. Det gällde bland annat moralisk plikt att hålla sig till skattereglerna och om det är ok att skattefuska. Även uppfattningen om förekomst av skattefusk och om det är troligt att Skatteverket upptäcker de som fuskar fanns tydliga skillnader mellan könen. Kvinnor trodde i högre utsträckning att skattefusket var utbrett och att Skatteverket skulle upptäcka de som fuskar.

3.4 CSN – Attityder till bidragsbrott²⁴

CSN har följt upp FUT-delegationens undersökning med tre egna studier av studerandes attityder till bidragsbrott och felaktiga utbetalningar 2010, 2016 och 2018. Syftet med studierna var att få kunskap om vilka attityder till bidragsbrott som finns bland studerande med studiemedel och hur dessa attityder kommer till uttryck. Kunskapen används som underlag till framtida informations- och kommunikationsinsatser.

Andelen studerande som tycker att det är ganska eller mycket allvarligt att få ut mer studiestöd än man har rätt till ökade kraftigt mellan 2010 och 2016, från 73 procent till 89 procent. Men sjönk i 2018 års undersökning till 78 procent. Attityden till bidragsbrott bland studerande har alltså blivit mer tillåtande.

²⁴ CSN (2016): *Attityder till bidragsbrott*, samt resultat från CSN:s attitydundersökning från 2018.

I CSN:s attitydundersökningar från 2016 och 2018 uppgav runt 80 procent av studenterna att de tyckte det var allvarligt att inte anmäla ändrade förhållande som skulle minska studiebidraget eller lånet. En klar ökning har skett sedan 2010 då enbart 58 ansåg det allvarligt. Över 50 procent ansåg att det är mycket allvarligt 2016 och 2018.

Andelen studenter som uppger att de skulle behålla pengar som de har fått för mycket av sjönk kraftigt mellan 2010 och 2016, från 25 till 13 procent. Ingen förändring skedde mellan 2016 och 2018. Det har alltså skett en betydande attitydförändring i detta avseende.

Kvinnor anser oftare än män att det är allvarligt att försöka få ut mer pengar än vad man har rätt till, och män svarar oftare att de skulle behålla pengarna om de fick för mycket utbetalt. Dessa skillnader mellan könen gäller för alla åren.

Undersökningen 2016 visade att studerande var osäkra på vilka skyldigheter de hade att anmäla ändringar som påverkar studie-medel. Motsvarande information saknas i undersökningarna för 2010 och 2018. I undersökningarna 2016 och 2018 har en av fem uppfattningen att det inte är brottsligt att avstå från att anmäla studieavbrott.

3.5 Välfärdsstatsundersökningarna²⁵

Välfärdsstatsundersökningarna är en serie undersökningar av svenskarnas attityder till välfärdspolitik. Den första undersökningen genomfördes 1986 och den senaste 2018. Forskare på Sociologiska institutionen vid Umeå universitet samlade under 2018 in data för ytterligare en välfärdsstatsundersökning (inom ramen för projektet Välfärdsopinion 2017). Resultat från den senaste välfärdsstatsundersökningen publiceras löpande genom en serie rapporter, och projektet beräknas vara färdigställt under slutet av 2019.²⁶ Undersökningarna visar att stödet bland befolkningen för omfattningen och den kollektiva finansieringen av välfärden överlag är stark och stabil över tid. Det finns tecken på att stödet ökat.

När det gäller misstankar om fusk med ersättningar syns en generell nedgång sedan mätningarnas början 1986. För perioden

²⁵ Umeå universitet, Välfärdsstatsundersökningarna, Sociologiska institutionen.

²⁶ Umeå universitet (2017): *Välfärdsopinion 2017*. Forskningsprojekt vid Sociologiska institutionen.

2002 till 2006 syns en viss uppgång i den allmänna misstänksamhetsnivån, för att minska betydligt mellan åren 2006 och 2010. Mellan 2010 och 2018 syns återigen en stabilisering och en svag ökning av misstänksamhetsnivåerna. Sammantaget instämmer dock fortfarande en majoritet av den svenska befolkningen med påståenden om att många av de som använder sjukvårdsresurser, arbetslöshetsersättningar, bostadsbidrag och sjukersättning gör det utan saklig grund. T.ex. tror en majoritet av svenskarna att många som får arbetslöshetsersättning egentligen skulle kunna få ett nytt jobb om de bara ville. För ekonomiskt bistånd (socialbidrag), som utgör det område där svenskarna är minst benägna att hysa föreställningar om ett omfattande fusk, ligger siffrorna runt 46%. Att jämföra med nivåerna för 1986, då över 72% av befolkningen hyste uppfattningen att många som erhöll ekonomiskt bistånd inte egentligen var att betrakta som fattiga.

Inom ramen för den Parlamentariska socialförsäkringsutredningen togs rapporten *Trygg, stöttande, tillitsfull? Svenskarnas syn på socialförsäkringar* fram. Där framgick att en marginalgrupp av arbetslösa, förtidspensionärer och de som fått ekonomiskt bistånd hade en betydligt lägre tillit till socialförsäkringarna än övriga. Förtroendeminskningen för socialförsäkringen rör alltså i synnerhet dem som själva lever på marginalen.²⁷

3.6 Sammanfattning

FUT-delegationens undersökning från 2007 och ESV:s från 2010 visade att det fanns en viss tillåtande attityd till bidragsfusk. Mellan 2007 och 2010 minskade dock den tillåtande attityd till fusk och färre ansåg att fusk var omfattande. I Välfärdsstatsundersökning sjönk misstänksamheten mot fusk mellan 2006 och 2010 för att sedan öka något till 2018.

CSN:s undersökningar visar att attityden till bidragsbrott bland studenter mellan 2010 och 2016 blev klart mindre tillåtande. År 2018 syntes dock en viss tillbakagång. Skatteverkets attitydundersökningar visar att skattemoralen är hög och acceptansen för skattefusk låg, ingen större skillnad har skett mellan 2010 och 2017.

Välfärdsstatsundersökningarna visar på ett högt och över åren stabilt stöd för en skattefinansierad välfärd.

²⁷ Svallfors, S. (2011): *Trygg, Stöttande och tillitsfull? Svenskarnas syn på socialförsäkringarna*. Underlag till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (S 2010:04).

4 Ny attitydundersökning om bidragsmoralen i samhället

I detta kapitel redogör vi för resultaten från den attitydundersökning som Kantar Sifo genomfört på uppdrag av delegationen. Vi börjar med att redogöra för den metod, urval och svarsfrekvens. Därefter går vi igenom resultaten från undersökningen. Vi gör även vissa jämförelser med tidigare studier där det är relevant. Vi avslutar kapitlet med en sammanfattning av de viktigaste resultaten.

4.1 Metod, urval och svarsfrekvens

4.1.1 Metod

Undersökningens målgrupp är allmänheten i åldrarna 15–79 år. Ett slumpmässigt representativt urval gjordes från SPAR-registret för den aktuella åldersgruppen. Totalt omfattade urvalet 5 000 individer.

En kombination av olika metoder har använts för att samla in svaren. Först skickades en enkät ut med post till de 5 000 slumpmässigt utvalda personerna. I utskicket fanns även en länk till en webbenkät. I webbdelen gick det att besvara enkäten på svenska, engelska eller arabiska. Vid uteblivet svar skickades en påminnelse med post ut med samma innehåll som det första utskicket. Efter det skickades det ut en påminnelse via sms med länk till webbdelen till dem med mobiltelefonnummer. Sist genomfördes upp till 15 kontaktförsök per telefon eller mobiltelefon till dem som fortfarande inte svarat. I telefonsamtal erbjöds personerna att svara direkt via telefon alternativt att få en ny enkät utskickad. Datainsamlingen genomfördes under sista kvartalet 2018.

Totalt bestod frågeformuläret av 17 frågor, uppdelade på områdena Förutsättningar att göra rätt, Inställning till fel och fusk

med bidrag samt Förtroende.²⁸ Enkäten inleds med frågor som ger bakgrundsdata kring sysselsättning, utbildning, inkomst, erhållna ersättningar och återkrav på ersättningar. Även ålder, kön och bostadsort finns med som bakgrundsdata direkt från urvalet.

Ett antal frågor har hämtats från FUT-delegationens och ESV:s attitydundersökningar. Vissa frågor har även inspirerats av Skatteverkets årliga attitydundersökningar. Vi kommer att göra vissa jämförelser med tidigare studier. Urval och metod skiljer sig dock från denna undersökning varför jämförelserna måste tolkas med försiktighet.

4.1.2 Urval och svarsfrekvens

Målgruppen för undersökningar var allmänheten i åldersspannet 15–79 år. Urvalet gjordes från SPAR och omfattade 5 000 slumpmässigt utvalda individer. Av dessa tillhörde 73 stycken inte målgruppen. Totalt inkom 1 861 svar vilket motsvarar en svarsfrekvens på 37 procent. Av dessa svarade majoriteten via post och ca en femtedel via webblänk. Ett mindre antal intervjuer genomfördes via telefon.

²⁸ Se bilaga 1 för enkäten

Tabell 4.1 Svarsfrekvens

	2018
<i>Bruttourval</i>	5 000
Ej målgruppsaktuella	73
<i>Nettourval</i>	4 927
Bortfall	54
Ej inkomna	3 012
Godkända intervjuer total	1 861
Godkända intervjuer postal	1 384
Godkända intervjuer webb	382
Godkända intervjuer telefon	95
Svarsfrekvens	37 %

Källa: Kantar Sifo.

Svarsfrekvensen skiljer sig åt mellan olika undergrupper och resultaten har i efterhand vägts med avseende på kön, ålder och region. I bilaga 2 finns en bortfallsanalys gjord av Kantar Sifo.

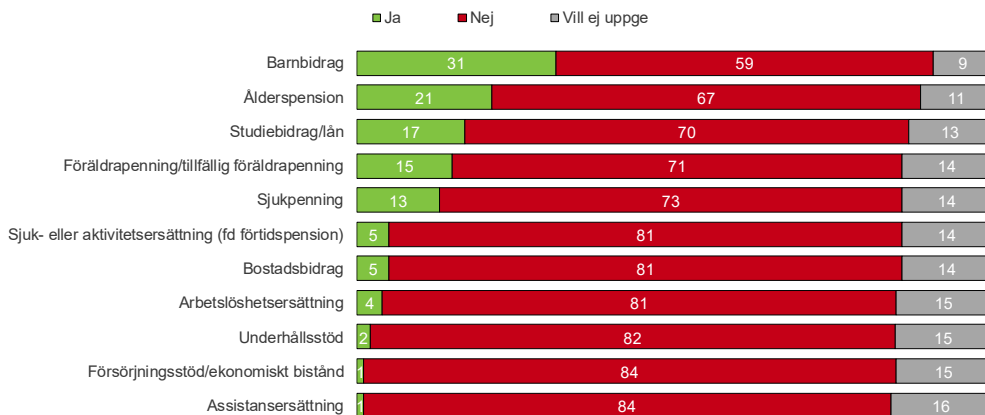
4.2 Resultat

I detta avsnitt redovisar vi de viktigaste resultaten från enkätundersökningen.²⁹ Vi tittar även på vissa tendenser och mönster i förhållande till tidigare undersökningar. Som vi tidigare nämnt måste dock jämförelser tolkas med försiktighet eftersom urval och metoder skiljer sig åt mellan undersökningarna.

Av de svarande i vår undersökning har så många som 73 procent haft minst en av nedanstående ersättningar under det senaste året. Den vanligaste förmånen är barnbidrag följt av ålderspension och studiebidrag/lån.

²⁹ I Kantar Sifos bortfallsanalys i bilaga 2 görs vissa signifikanstester för skillnader mellan undergrupper.

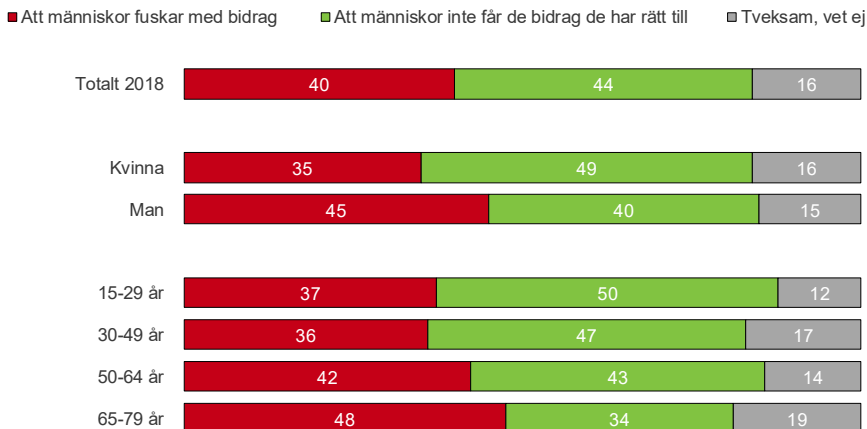
Figur 4.1 Andel av de svarande som erhållit olika ersättningar

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

4.2.1 Fler anser att det är allvarigare att människor inte får de bidrag de har rätt till än att det fuskas med bidrag

Figur 4.2 Vad är allvarligast – att människor fuskas med bidrag eller inte får bidrag de har rätt till? Uppdelat på kön och ålder (andel i procent)

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

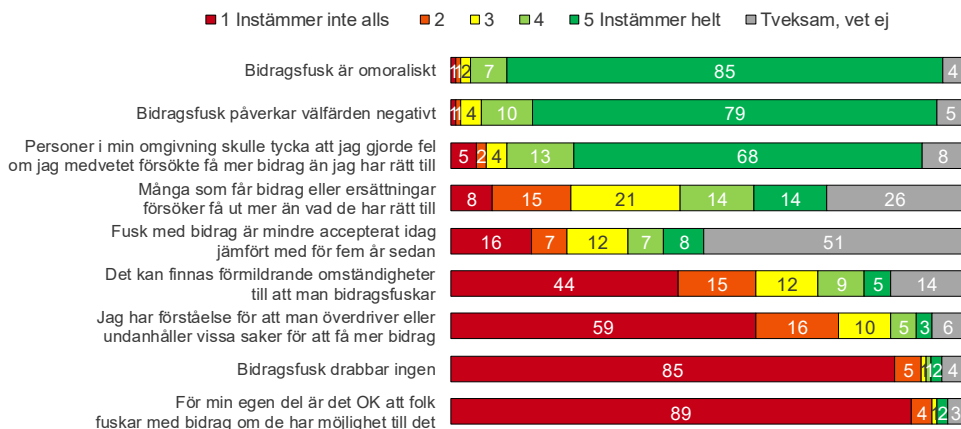
Totalt sett är det något fler som anser att det är allvarigare att människor inte får de bidrag de har rätt till än att det fuskas med bidrag. Men skillnaden mellan de två grupperna är dock inte stor. Däremot finns det skillnader mellan kvinnor och män samt mellan yngre och äldre. Bland män och i den äldsta åldersgruppen är det fler som tycker att det är allvarigare att det fuskas än att människor inte får bidrag de har rätt till.

Vi ser också att studerande, föräldralediga och sjukskrivna i högre utsträckning än andra grupper anser att det allvarligaste är att människor inte får bidrag de har rätt.

Inte heller i FUT-delegationens undersökning från 2007 var det någon större skillnad mellan de båda grupperna, något fler ansåg där att det allvarligaste var att det fuskades med bidrag. I ESV:s undersökning från 2010 var det däremot betydligt fler, över hälften, som tyckte att det var ett större problem att människor inte får de bidrag de har rätt till än att det fuskas med bidrag. Vi ser alltså större likheter i resultaten mellan vår undersökning och den från FUT 2007 i detta avseende.

4.2.2 Tydligt avståndstagande till bidragsfusk generellt

Figur 4.3 Attityder till olika påståenden om bidragsfusk (andel i procent)

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

I figuren ovan ser vi hur de svarande ställde sig till olika påståenden om bidragsfusk. Resultaten visar att de allra flesta tar tydligt avstånd

från bidragsfusk, ungefär 9 av 10 anser att bidragsfusk är omoraliskt och någonting som påverkar välfärden negativt. Här ser vi inga större skillnader mellan könen. Över 80 procent uppger att deras omgivning skulle tycka att de gjorde fel om de försökte fuska med bidrag och endast 2 procent anser att det är ok att andra fuskar med bidrag. Vi ser här stora likheter med Skatteverkets attitydundersökning från 2017. Även i den ansåg 9 av 10 att det är en moralisk plikt att hålla sig till skattereglerna och 2 procent att det är ok att folk skattefuskar. På frågan om deras omgivning skulle tycka det var fel om de arbetade svart instämde 64 procent i Skatteverkets undersökning. De svarande ser alltså lika allvarligt på bidragsfusk och som på skattefusk medan det finns en större acceptans för svartarbete.

I vår undersökning finns stora skillnader mellan åldersgrupperna. Äldre tar genomgående klart starkare ställningstaganden mot bidragsfusk än vad de yngre gör. Över 90 procent i de båda övre åldersgrupperna 50–64 och 65–79 år instämmer exempelvis helt i påståendet att bidragsfusk är omoraliskt, medan det enbart är 72 procent av 15–29-åringarna. I den äldsta åldersgruppen, 65–79 år, tar nästan 8 av 10 helt avstånd från att personer överdriver eller undanhåller vissa saker för att få mer bidrag, motsvarande siffra för 15–29-åringarna är enbart 37 procent. Det finns alltså stora skillnader mellan åldersgrupper där en relativt hög andel i den yngsta åldersgruppen har en tillåtande attityd till bidragsfusk, medan de äldre tar tydligt avstånd.

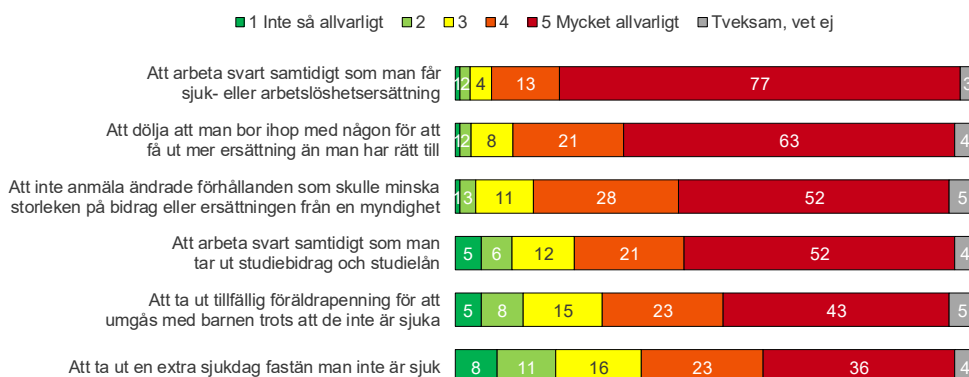
Det finns även skillnader utifrån om de svarande arbetar eller inte och vilken utbildningsnivå de har. De som inte arbetar har en mer tillåtande attityd till bidragsfusk jämfört med pensionärer och de som arbetar. Personer med akademisk utbildning har också i högre utsträckning tagit avstånd från bidragsfusk jämfört med personer med enbart grundskoleutbildning.

En jämförelse med svaren på samma frågor i undersökningarna från FUT (2007) och ESV (2010) visar att något fler i vår undersökning anser att bidragsfusk är omoraliskt och påverkar välfärden negativt. Betydligt färre anser också idag att det kan finnas förmildrande omständigheter för bidragsfusk. Det finns alltså ett tydligare avståndstagande till bidragsfusk i vår undersökning jämfört med FUT (2007) och ESV (2010) i detta avseende. Samtidigt är det

klart lägre andel i vår undersökning som tror att människor försöker få ut mer bidrag än vad de har rätt till.

4.2.3 Attityderna varierar mellan olika exempel på bidragsfusk

Figur 4.4 Attityder till olika exempel på bidragsfusk (andel i procent)

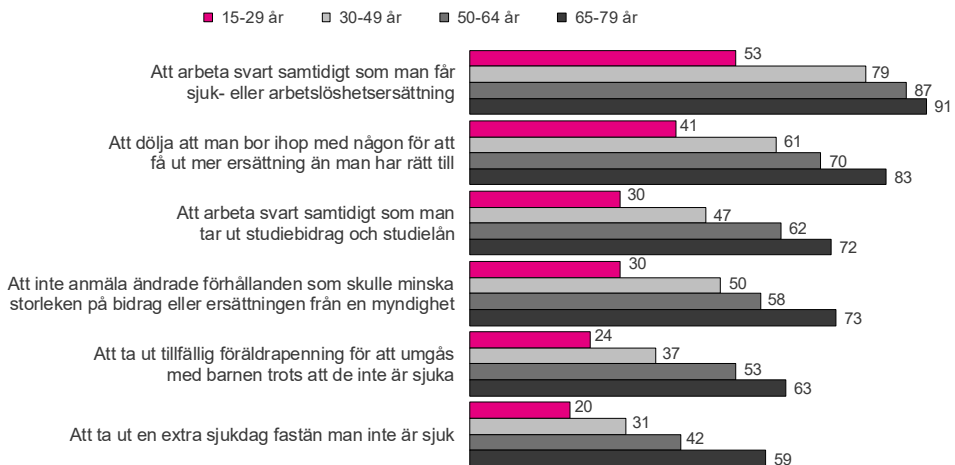
Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

Inställningen till fusk varierar beroende på vilken typ av fusk det är. Allvarligast anses det vara att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning. Även att dölja att man bor ihop med någon för att få ut mer ersättning än man har rätt till ses som allvarligt, liksom att inte anmäla ändrade förhållande som skulle minska bidraget. Något mindre allvarligt anses det vara att arbeta svart samtidigt som man får studiebidrag och att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte är sjuka. Nästan en fjärdedel av de svarande anser inte att det är allvarligt att ta ut en extra sjukdag trots att man inte är sjuk. Inga stora skillnader mellan kvinnor och män finns i detta avseende. För vissa former av fusk finns alltså en mer tillåtande attityd som att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk.

Resultaten är mycket lika dem från FUT (2007) och ESV (2010), när gäller rangordningen av hur allvarligt man ser på olika former av bidragsfusk är den densamma i alla tre undersökningarna

I CSN:s attitydundersökningar från 2016 och 2018 uppgav runt 80 procent av studenterna att de tyckte det var allvarligt eller mycket allvarligt att inte anmäla ändrade förhållande som skulle minska studiebidraget eller lånet. Över 50 procent ansåg att det är mycket allvarligt både 2016 och 2018. Även detta är mycket likt resultaten i vår undersökning. En betydligt lägre andel i den yngsta åldersgruppen i vår undersökning anser dock att det är mycket allvarligt att inte anmäla ändrade förhållande, se figur 4.4 nedan.

Figur 4.5 Attityder till olika former av bidragsfusk – uppdelat på ålder (andel i procent som svarat "Mycket allvarligt")

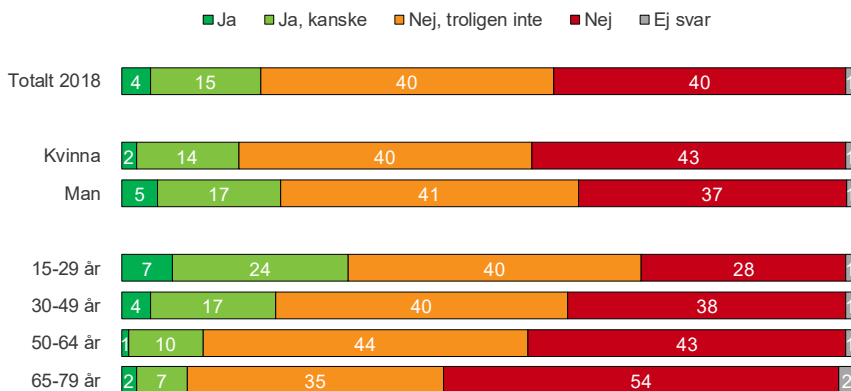

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

Som framgår av figuren ovan är det genomgående stora skillnader i attityder till fusk med bidrag mellan åldersgrupperna. De yngre har för samtliga påståenden en betydligt mer tillåtande attityd till fusk. Enbart strax över hälften i åldern 15–29 år anser till exempel att det är mycket allvarligt att arbeta svart och samtidigt få sjuk- eller arbetslöshetsersättning, medan det i åldersgruppen 65–79 år är det över 90 procent. Även personer som inte arbetar, bortsett från pensionärer, har en mer tillåtande attityd till olika former av bidragsfusk än de som arbetar.

4.2.4 En femtedel skulle troligtvis behålla en felaktigt utbetald ersättning

Figur 4.6 Om du fått ut mer ersättning än du har rätt till, skulle du då behålla pengarna? (andel i procent)

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

En femtedel svarar ”ja” eller ”ja, kanske” på frågan om de skulle behålla en felaktig utbetalning av bidrag. Stora skillnader föreligger återigen mellan yngre och äldre. Över 30 procent av de yngre skulle troligtvis behålla för mycket utbetald ersättning, motsvarande siffror hos de äldre är knappt 10 procent.

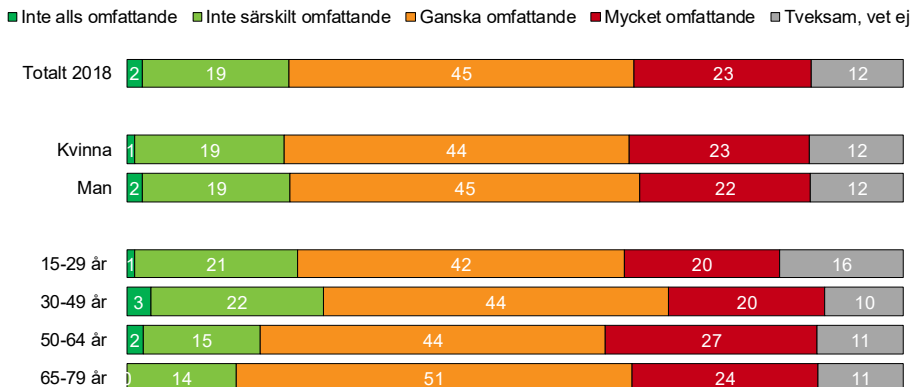
Även studerande och personer med ingen eller låg inkomst är överrepresenterade i gruppen som svarat de skulle behålla felaktiga bidrag, liksom gruppen som fått återkrav på något bidrag de senaste tre åren. Det finns en mycket tydlig samvariation mellan ålder och de som skulle eller kanske skulle behålla för mycket utbetald ersättning. Tre gånger fler yngre jämfört med äldre uppger att de skulle behålla för mycket utbetald ersättning.

Jämfört med FUT (2007) har andelen som uppger att de skulle behålla felaktigt utbetald ersättning minskat. Även CSN:s attitydundersökningar visar att andelen som skulle behålla för mycket utbetald ersättning har minskat från 2010 då den låg på 25 procent, 2016 och 2018 var motsvarande andel ca 14 procent.

Vad respondenterna lägger in i denna fråga kan dock skilja sig åt, inte bara mellan undersökningar utan även mellan grupper i samma undersökning. Jämförelser måste därför göras med försiktighet.

4.2.5 Många tror att fusk med bidrag är omfattande

Figur 4.7 Uppfattning om omfattningen av fusk med bidrag (andel i procent)

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

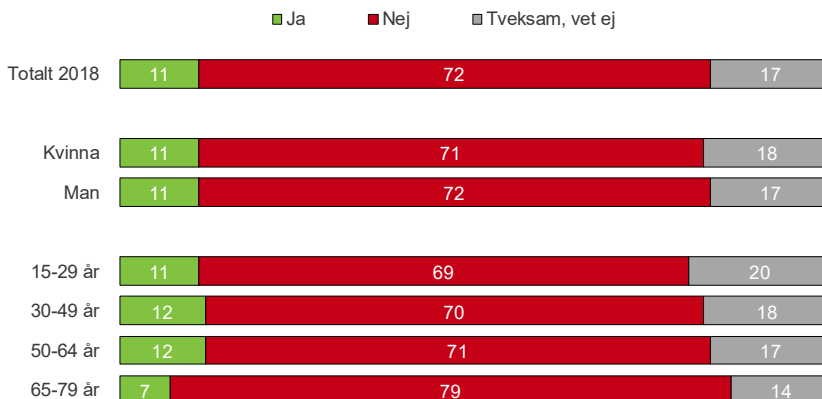
En relativt hög andel av de svarande, nästan 7 och 10, tror att fusk med bidrag är ganska eller mycket omfattande. Här ser vi ingen skillnad mellan könen men äldre tror i högre utsträckning än yngre att fusk är omfattande.

Det vi också kan se är att de som arbetar och är pensionärer tror att fusk är betydligt mer omfattande än de i gruppen föräldralediga sjukskrivning och studerande.

I förhållande till resultaten från FUT (2007) och ESV (2010) har andelen som tror att fusk är omfattande minskat jämfört med 2007, men ligger på ungefär samma nivå som 2010. Tittar vi istället på dem som anser att fusk inte är omfattande så steg den andelen från FUT (2007) till ESV (2010), men har i vår undersökning sjunkit igen. Vi ser alltså större likheter här mellan vår undersökning och FUT-delegationens från 2007.

4.2.6 En av tio känner någon som fuskat

Figur 4.8 Känner du någon som under det senaste året avsiktligt fått ut mer bidrag än han eller hon har rätt till? (andel i procent)

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

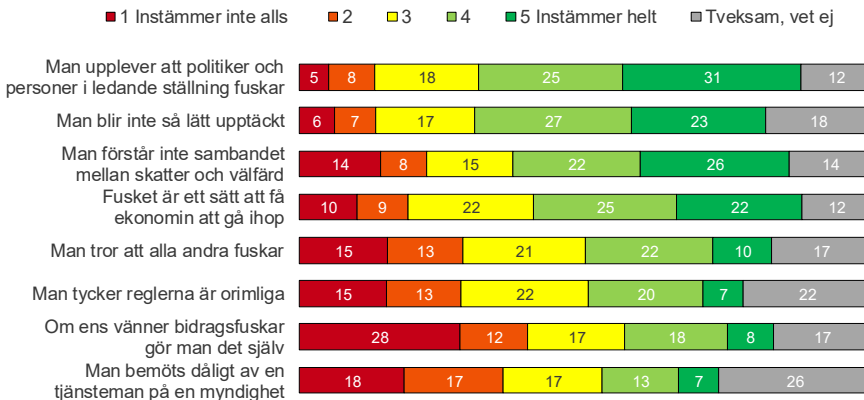
En tiondel av de svarande uppger att de känner någon som avsiktligt fått mer bidrag än han eller hon har rätt till under det senaste året. Här syns små skillnader mellan kön och ålder. Äldre uppger dock i något lägre utsträckning att de känner någon som fuskat.

I Skatteverkets attitydundersökning från 2017 uppger en lika stor andel, 1 av 10, att de känner någon som skattefuskat.

Av de som arbetar är det färre som uppger att man känner någon som fuskat med bidrag jämfört med de som inte arbetar.

4.2.7 Att politiker och personer i ledande ställning fuskar anses vara främsta orsaken till fusk med bidrag

Figur 4.9 Uppfattning om vilka orsaker som bidrar till att folk fuskar med bidrag (andel i procent)

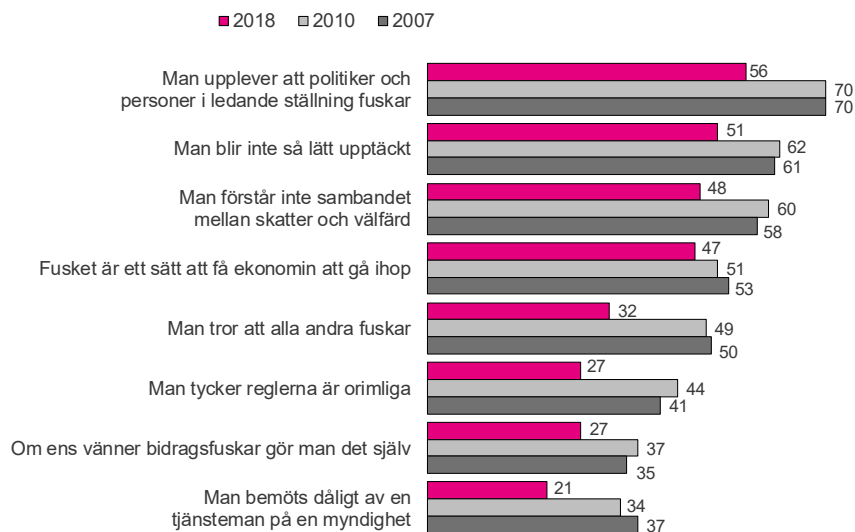

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

De två främsta orsakerna till att människor fuskar med bidrag uppges vara att politiker och personer i ledande ställning fuskar och att upptäcktsrisken är liten. Andra orsaker som uppfattas ha stor betydelse är att man inte förstår sambandet mellan skatter och välfärd och att det är nödvändigt för att få ekonomin att gå ihop. Vi ser här inga större skillnader mellan män och kvinnor.

Ser vi på åldersgrupperna tar äldre tydligare ställning och har i högre utsträckning svarat ”Instämmer helt” respektive ”Instämmer inte alls” medan yngre är mer osäkra. Det är dock ingen större skillnad i hur åldersgrupperna rangordnar påståendena.

Figur 4.10 Uppfattning om vilka orsaker som bidrar till att folk fuskar med bidrag, jämförelse mellan FUT (2007), ESV (2010) och vår undersökning 2018 (andel i procent)

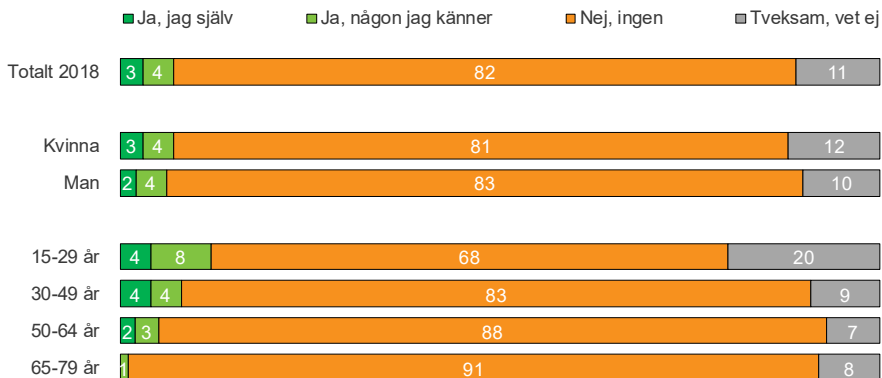

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

En jämförelse med FUT (2007) och ESV (2010) visar ett mönster av samma rangordning av de orsaker som anses bidra till att människor fuskar. Samtidigt är det genomgående färre personer i vår undersökning som tar ställning till påståendena.

4.2.8 Få har erfarenhet av återkrav av bidrag

Figur 4.11 Erfarenheter återkrav – själv eller någon i ens omgivning (andel i procent)

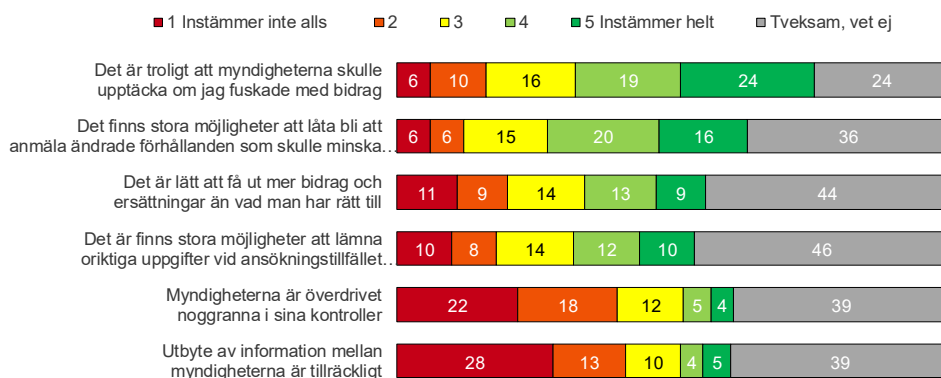

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

Det är relativt få som själva har erfarenhet av återkrav eller känner någon som har fått återkrav, enbart 7 procent. Andelen är högre i den yngsta åldersgruppen och lägre i de två äldsta.

4.2.9 En av fem anser det lätt att få ut för mycket bidrag

Figur 4.12 Inställning till påstående om kontroll och möjlighet att fuska (andel i procent)

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

Inställningen till möjligheten att fuska med bidrag varierar. Av de svarande anser 2 av 5 att det är troligt att bli upptäckt om man fuskar med bidrag och lika många anser att det finns stora möjligheter att inte anmäla ändrade förhållande. En femtedel uppger att det är lätt att få ut mer bidrag än man har rätt till och att lämna oriktiga uppgifter vid ansökan.

Män och äldre anser i större utsträckning än kvinnor och yngre att det är lätt att fuska.

Över 40 procent av de svarande håller inte med om att myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller eller att myndigheterna utbyter information i tillräcklig utsträckning. Det är dock en hög andel som svarat "tveksam" eller "vet ej" på dessa påståenden vilket kan tyda på att de svarande har liten inblick i dessa frågor och att svaren därför får tolkas med större försiktighet.

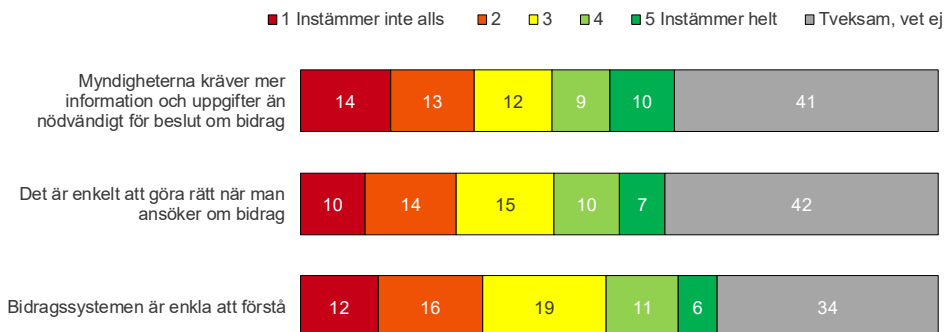
I FUT-delegationens undersökning 2007 uppgav hela 40 procent att det var lätt att få ut mer bidrag än man har rätt till, dubbelt så många som i vår undersökning. I ESV:s undersökning från 2010 hade andelen sjunkit något men låg fortfarande relativt högt på 34 procent. Skatteverkets attitydundersökning från 2017 uppgav mer än 75 procent att det är troligt att man blir upptäckt om man skattefuskar och mindre än en tiondel tyckte att det fanns stora möjligheter att undanhålla inkomster.

Vi kan alltså se en trend att uppfattningen är att det har blivit svårare att få ut bidrag som man inte har rätt till. I CSN:s undersökningar sjönk dock andelen studenter som uppgav att det vara stor risk att bli upptäckt om man fuskar med studiebidrag från över 70 till 60 procent 2016 till 2018.

Vid en jämförelse med undersökningar från skatteområdet skulle en slutsats kunna vara att uppfattningen är att det är lättare att fuska med bidrag än med skatter och att risken för upptäckt är mindre för bidragfuskar än för skattefuskar.

4.2.10 En av fem anser att det är enkelt att göra rätt och att bidragssystemen är enkla att förstå

Figur 4.13 Inställning till påståenden om hur lätt det är att göra rätt (andel i procent)

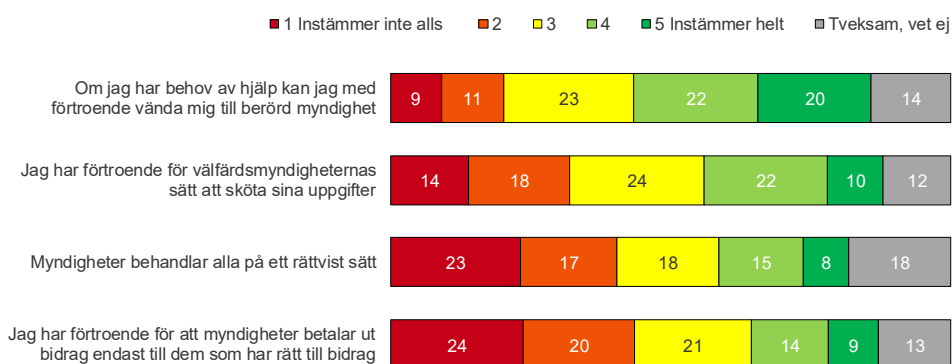
Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

Av de svarande anser 2 av 5 att myndigheterna kräver mer information än nödvändigt och enbart 1 av 5 håller med om att det är lätt att göra rätt vid ansökan och att bidragssystemen är enkla att förstå. Även här är många tveksamma eller svarar vet ej, vilket gör att även dessa svar får tolkas med försiktighet. I Skatteverkets attitydundersökningar uppger fler än 4 av 5 att de anser att det är enkelt att deklarerera. Den andelen har legat relativt konstant sedan mätningarna började 2010. En stor skillnad är att påståendet i Skatteverkets undersökning rör en specifik sak, nämligen deklARATIONEN, i vår undersökning rör påståendet bidrag generellt. Vi vet alltså inte vilket bidragssystem de svarande har i åtanke när de tar

ställning till påståendena. Vi kan därför inte dra några direkta paralleller mellan dessa två resultat. Men det kan ändå vara en indikation på att det anses vara svårare att göra rätt när man ansöker om bidrag jämfört med när man deklarerar.

4.2.11 Lågt förtroende för välfärdsmyndigheterna

Figur 4.14 Inställningar till påståenden om välfärdsmyndigheterna (andel i procent)

Källa: Kantar Sifo, Attitydundersökning om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, 2018.

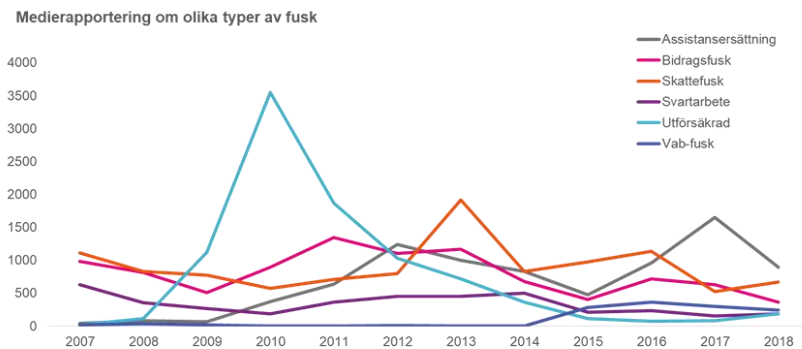
I ovanstående figur redovisas ett antal påstående om förtroende för välfärdsmyndigheter. Det är genomgående en låg andel som uttrycker förtroende för myndigheterna. Mindre än en fjärdedel har förtroende för att myndigheter behandlar alla på ett rättvist sätt och att bidrag betalas ut endast till dem som har rätt till bidrag. En lite högre andel, men dock fortfarande under hälften, uttrycker att de med förtroende kan vända sig till myndigheterna och att de har förtroende för att myndigheterna sköter sina uppgifter.

Inga större skillnader mellan könen finns. Yngre uppger dock i högre utsträckning än äldre att de har förtroenden för myndigheterna. Om vi jämför dessa påstående med motsvarande i Skatteverkets undersökningar är det genomgående betydligt högre andel av de svarande som uppger att de har förtroende för Skatteverket. Rangordningen är dock likartad. Över 80 procent uppger att de med förtroende kan vända sig till Skatteverket, nästan

70 procent har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sina uppgifter, över 60 procent för Skatteverkets förmåga att ta in skatt och hälften anser att skattebetalare behandlas på ett rättvist sätt.

Detta resultat ligger i linje med resultaten i förtroendebarmetern där förtroendet för Skatteverket är betydligt högre än för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.³⁰ Även i ESV:s undersökning från 2010 hade Skatteverket det klart högsta förtroendet jämfört med de fem utbetalande välfärdsmyndigheterna³¹ och arbetslöshetskassorna.

4.2.12 Mediabilden kan ha påverkan på bidragsmoralen

Ovanstående diagram visar antalet artiklar i svenska traditionella medier där olika typer av fusk eller utförsäkring från sjukpenning nämns i rubrik eller ingress. Det vi kan se är att mediabilden 2010 sticker ut med många artiklar kring utförsäkring. Detta återspeglar samhällsklimatet 2010 som präglades av ökad arbetslöshet och neddragningar inom välfärdssektorn, vilket bland annat ledde till en omfattande medierapportering och debatt kring utförsäkrade. Medierapporteringen 2007 och 2018 visar större likheter. De åren rådde också en likartad ekonomisk situation med hög sysselsättning och god ekonomi.

Vi kan också se att det i vissa aspekter finns större likheter mellan vår undersökning 2018 och FUT-delegationen undersökning 2007,

³⁰ Medieakademien (2018): *Förtroendebarmetern 2018*. Medieakademien består av Göteborgs-Posten, Göteborgs universitet, Forsman & Bodenfors och Kantar Sifo.

³¹ CSN, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket

vilket skulle kunna tyda på att mediabilden har betydelse för bidragsmoralen.

I alla tre undersökningar, FUT (2007), ESV (2010) och vår undersökning från 2018, fick allmänheten ta ställning till vad som är allvarligaste problemet i dag; att människor fuskar med bidrag eller att människor inte får de bidrag de har rätt till. Det var en betydligt högre andel i ESV (2010) jämfört med FUT (2007) och 2018 som ansåg att det allvarligaste problemet var att människor inte får de bidrag de har rätt till. Även när gäller dem som inte anser att fusket är omfattande sticker 2010 ut med en klart högre andel. Trots metodologiska skillnader mellan de tidigare undersökningarna och vår anser vi ändå att detta är en intressant iakttagelse.

4.3 Sammanfattning

Tillåtande attityd till vissa former av bidragsfusk

Det finns ett tydligt avståndstagande till fusk med bidrag, det anses omoraliskt och någonting som påverkar välfärden negativt. Det är dock fler som anser att det är allvarligare att människor inte får bidrag de har rätt till än att det fuskas. Stora skillnader i attityder finns dock mellan åldersgrupperna där äldre ser betydligt allvarligare på fusk med bidrag än vad yngre gör.

Jämför vi med resultaten från de tidigare undersökningarna från FUT (2007) och ESV (2010) kan vi se ett visst ökat avståndstagande till fusk. I FUT (2007) höll 7 procent inte med om att bidragsfusk var omoraliskt. De hade alltså en klart tillåtande attityd till bidragsfusk. På samma fråga i vår undersökning 2018 svarade endast 2 procent på samma sätt.

Även på skatteområdet är acceptansen för skattefusk låg, 2017 instämde endast 2 procent med påståendet att det är ok om andra skattefuskar.³²

Även om de flesta har en generellt negativ inställning till bidragsfusk varierar attityderna betydligt mellan olika former av fusk. Mest allvarligt anses det vara att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning. Att ta ut en extra sjukdag trots att man inte är sjuk eller att ta ut tillfällig föräldrapenning för att

³² Skatteverket (2018): *Resultat från de årliga attitydundersökningarna 2017*, s. 36.

umgås med barn trots att de inte är sjuka ses som minst allvarligt. För vissa former av bidragsfusk finns alltså en mer tillåtande attityd, vilket är särskilt tydligt bland de yngre. En förhållandevis stor grupp anger också att de skulle behålla en utbetalning som de fått felaktigt. Här ser vi dock en positiv utveckling jämfört med tidigare undersökningar. Samma positiva utveckling syns även i CSN:s attitydundersökningar.

Unga har en mer tillåtande attityd än äldre

Unga har genomgående en mer tillåtande attityd till fusk med bidrag än äldre. Till exempel anser enbart lite över hälften i den yngsta åldersgruppen att det är mycket allvarligt att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning, medan motsvarande siffra för den äldsta åldersgruppen är över 90 procent. Tre gånger fler i den yngsta åldersgruppen jämfört med den äldsta skulle också behålla en felaktig utbetalning.

En annan tydlig vattendelare är att personer som står utanför arbetsmarknaden har en mer tillåtande attityd till bidragsfusk jämfört med yrkesverksamma och pensionärer. Även de tidigare undersökningarna från FUT (2007) och ESV (2010) visade att det är vanligare att acceptera fusk bland yngre och bland personer som inte är heltidsarbetande. Även utbildningsnivå tycks ha betydelse för attityder till fusk, personer med enbart grundskolenivå har en mer tillåtande attityd än de med akademisk utbildning.

Många tror att fusk är omfattande och att främsta orsaken är att personer i ledande ställning fuskar

Många tror att fusk med bidrag är omfattande, nästan 70 procent av de svarande tror att fusk är ganska eller mycket omfattande. Äldre, de som arbetar och de som är pensionärer tror i högre utsträckning att fusk är omfattande. Jämfört med de tidigare undersökningarna har uppfattningen om hur omfattande bidragsfusk är förändrats relativt lite. I FUT (2007) trodde 75 procent att bidragsfusk var ganska eller mycket omfattande, i ESV (2010) var motsvarande siffra 69 procent. Att så pass hög andel tror att bidragsfusk är omfattande är oroande. Samtidigt är det en klart lägre andel i vår

undersökning som tror att människor försöker få ut mer bidrag än de har rätt till.

Ser vi till andelen som anser att fusket inte är omfattande ökade den mellan FUT (2007) och ESV (2010) men har i vår undersökning sjunkit igen.

En tiondel av de svarande i vår undersökning uppger att de känner någon som avsiktligt fått för mycket bidrag. Bland äldre och de som arbetar är det färre som känner någon som fuskat.

De främsta orsakerna till att människor fuskar uppges vara att politiker och personer i ledande ställning fuskar och att upptäcktsrisken är liten. Att personer i ledande ställning fuskar uppgavs som främsta orsak även i FUT (2007) och ESV (2010). Andelen av de svarande som uppger detta är dock betydligt lägre i vår undersökning jämfört med FUT:s och ESV:s.

Det anses enkelt att fuska

Av de svarande anser 2 av 5 att det är troligt att bli upptäckt om man fuskar men få har erfarenhet av återkrav. En femtedel anser att det är lätt att fuska och att det finns stora möjligheter att inte anmäla ändrade förhållanden. Män och äldre anser i större utsträckning än kvinnor och yngre att det är lätt att fuska. Uppfattningen att det är lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än man har rätt till har dock minskat. Den var 39 procent i FUT (2007), 34 procent i ESV (2010) och 22 procent i vår undersökning 2018. Det tycks alltså finnas en trend att det uppfattas som allt svårare att fuska.

Endast 1 av 10 anser att myndigheterna kontrollerar för mycket och att informationsutbytet mellan myndigheterna är tillräckligt.

I Skatteverkets undersökningar är det en klart lägre andel som uppger att det är lätt att fuska med skatter och upptäcktsrisken upplevs som mycket högre. Även bland studenter i CSN:s undersökning upplevs upptäcktsrisken som högre än i vår undersökning.

Lågt förtroende för välfärdsmyndigheterna

Endast 17 procent anser att det är enkelt att göra rätt när man ansöker om bidrag och att bidragssystemen är lätta att förstå. Detta

kan jämföras med Skatteverkets attitydundersökningar där över 80 procent anser att det är enkelt att deklarerat.

Mindre än en fjärdedel anser att myndigheter behandlar alla rättvist och att bidrag betalas ut endast till dem som har rätt till bidrag. Jämfört med skatteområdet är skillnaderna stora, där uppger en betydligt högre andel att man har förtroende för Skatteverket.

Mediabilen kan ha påverkan på bidragsmoralen

En intensiv debatt fördes år 2010 i traditionella medier kring neddragningar i välfärdssystemen och utförsäkringar från sjukpenningsystemet. Samma år kan vi se att andelen som ansåg att det var ett särskilt stort problem att människor inte får de bidrag de har rätt till var klart högre än i FUT (2007) och i vår undersökning 2018. Det var också en högre andel i ESV (2010) som ansåg att fusket inte var omfattande jämfört med FUT och vår undersökning. Detta kan tyda på att mediabilen har påverkan på bidragsmoralen.

5 Slutsatser samt avslutande reflektioner och rekommendationer

I detta kapitel drar vi slutsatser från de tidigare kapitlen och avslutar med reflektioner och vissa rekommendationer.

5.1 Slutsatser

Jämfört med tidigare undersökningar ser vi ett större avståndstagande till bidragsfusk. Bilden är dock inte entydig. I CSN:s undersökningar fanns ett större avståndstagande till fusk 2016 jämfört med 2018, en högre andel ansåg då att var allvarligt att försöka få ut mer studiestöd än man har rätt till jämfört med 2018.

En jämförelse med Skatteverkets undersökning från 2017 tyder på att allmänheten ser lika allvarligt på bidragsfusk och som på skattefusk men att det finns en högre acceptans för svartarbete, vilket kan betyda att svartarbete inte ses som skattefusk.

Trots att utveckling tycks gå åt rätt håll ser vi fortfarande en tillåtande attityd till bidragsfusk i vissa avseenden. Generellt finns ett tydligt avståndstagande, men stora skillnader föreligger mellan olika typer av fusk och mellan olika grupper av människor.

Attityderna är mer tillåtande då konkreta exemplet på fusk tar upp, detta kan tyda på dålig kunskap om att vissa typer av fusk är en brottslig handling. Fusk som är mer systematiskt och beräknande anses vara mer allvarligt än det som kan uppfattas som en enstaka och tillfällig händelse. Minst allvarligt anses det vara att ta ut en extra sjukdag trots att man inte är sjuk eller att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barn trots att de inte är sjuka. I rapporten *Läckaget i välfärdssystemen, del 1* bedöms dessutom en

relativt hög andel av de felaktiga utbetalningarna från tillfällig föräldrapenning vara avsiktliga. Detta visar på vikten av insatser, som att exempelvis tydligare kommunicera om de kontroller som görs, i enskilda ärenden och generellt.

I vår undersökning är det fler som anser att det är allvarigare att människor inte får de bidrag de har rätt till än att det fuskas med bidrag. Samtidigt kan vi i rapporten *Läckaget i välfärdssystemen, del 1* konstatera att endast 6 procent av de felaktiga utbetalningarna utgörs av för lite utbetalda ersättningar.³³ Detta är ett exempel på att resultat från studier kan bidra till att stärka tilltron till välfärdssystemen.

När det gäller uppfattningen om fuskets omfattning ligger den på en fortsatt hög nivå. Ingen förändring har skett jämfört med ESV:s studie från 2010. Det är dock färre i vår undersökning som tror att andra fuskar. Möjligtvis kan det vara ett tecken på att fusket anses vara mindre omfattande än tidigare.

Att yngre så tydligt ser mindre allvarligt på bidragsfusk än äldre är oroväckande. Anledningarna till detta är sannolikt flera. Att de svarande befinner sig i olika livsfaser kan vara en förklaringsfaktor. Det skulle i så fall innebära att yngre personer kommer att närma sig de äldres attityder allt eftersom de etablerar sig i samhället. Att tidigare undersökning sett samma mönster med en mer tillåtande attityd hos yngre jämfört med äldre kan ge stöd för detta.

Det kan också finnas generationskillnader i synen på fusk med bidrag. Något som skulle kunna tala för det är att de unga i dag saknar den erfarenhet till ett samhälle utan välfärdsförmåner, som tidigare fanns genom föräldrar och far- och morföräldrar. Det kan också vara så att yngre idag upplever att andra värderings- och samhällsfrågor är mer aktuella och angelägna, exempelvis miljö, jämställdhet och mångfald. Det kan alltså inte uteslutas att attityderna i samhället håller på att förändras.

Oavsett anledning är det viktigt att fånga, förklara och informera unga om vikten och betydelsen av att skattemedel används på ett korrekt sätt. Det är även viktigt att informera om vilka konsekvenser en felaktigt utbetald ersättning kan få för den enskilde. Informationsinsatser riktade till ungdomar är därför särskilt

³³ Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2019): *Läckaget i välfärdssystemen, del 1. Omfattningsstudier och bedömningar av felaktiga utbetalningar från vissa välfärdssystem*. Rapport 4.

meningsfulla. Ungas attityder anses också lättare att påverka än äldre.

Även de som står utanför arbetsmarknaden har en mer accepterande attityd till fusk. Det kan ses som särskilt bekymmersamt att personer som i högre utsträckning får bidrag har en mer tillåtande attityd till att fusk än personer som arbetar. Personer som arbetar tror dessutom att fusket är mer omfattande än de som inte arbetar. Detta riskerar leda till misstro mot välfärdssystemen och en polarisering av grupper i samhället.

Det finns några faktorer som tenderar att ha betydelse för en mer tillåtande attityd till fusk; att man är ung, utan jobb och icke-akademiker. Samtidigt tycks andra demografiska faktorer vara av mindre betydelse, exempelvis kön, att bo i större stad eller vilken sektor man är anställd inom.

Tillit till våra gemensamma institutioner och bidragssystem är en förutsättning för ett väl fungerande välfärdssamhälle. Allmänhetens förtroende för välfärdsmyndigheterna är avgörande för hur välfärdssystemen fungerar. Förtroende för myndigheter har visat sig påverka viljan att göra rätt. Att välfärdsmyndigheterna tycks ha ett lågt förtroende hos allmänheten, vilket även visar sig i förtroendebarenometern, är därför allvarligt. I Skatteverkets undersökningar uttrycker människor ett betydligt större förtroende för Skatteverket och Skatteverkets sätt att sköta sina uppgifter. I vår undersökning har en relativt hög andel svarat att de anser att det är lätt att fuska och att upptäcktsrisken är liten. Samtidigt verkar det inte finnas något större motstånd till ökade kontroller och större informationsutbyte mellan myndigheter.

Vår uppfattning av verkligheten påverkas av den bild media målar upp. Det sätt på vilket debatten förs i media tycks ha en koppling till människors inställning till fusk med bidrag. Det faktum att vissa av resultaten i vår undersökning visar större likheter med FUT-delegationens undersökning från 2007 än med ESV:s 2010 kan tyda på att den intensiva mediedebatten om neddragningar inom välfärdssektorn som pågick 2010 påverkade inställningen hos de svarande.

5.2 Avslutande reflektioner och rekommendationer

Återkommande studier

Den acceptans för bidragsbrott som framkommit bör tas på allvar. Att vissa former av bidragsbrott inte ses som allvarligt och att uppfattningen om att omfattningen på bidragsbrott är förhållandevis stor riskerar att påverka tilltron till välfärdssystemen på ett negativt sätt. En hållbar välfärd bygger på hög tillit till välfärdssystemen. Det är viktigt att den samhälleliga debatten på detta område baseras på fakta.

Genom återkommande uppskattningar av omfattningen på felaktiga utbetalningar blir det möjligt att följa utvecklingen och ge en så säkrare bild av hur det faktiskt ser ut. Ju mer dessa uppskattningar kan baseras på empiriska data desto säkrare blir de. Delegationen presenterar bland annat sådana empiriskt underbyggda uppskattningar i sin rapport *Läckaget i välfärdssystemen, del 1 – Omfattningsstudier och bedömningar av felaktiga utbetalningar från vissa välfärdssystem (Rapport 4)*. Av den rapporten framgår förutom uppskattningar och bedömningar av omfattningen av felen även orsakerna till felen. I vårt betänkande kommer vi presentera ett förslag på en modell som möjliggör för återkommande uppskattningar av omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Först när vi har återkommande uppskattningar och bedömningar kan en saklig och konstruktiv debatt om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen föras.

Det behövs även mer kunskap om hur de sökande uppfattar sina skyldigheter och vilka attityder till bidragsbrott de ger uttryck för. Det är därför viktigt att myndigheterna regelbundet och på ett samordnat sätt studerar allmänhetens attityder till felaktiga utbetalningar och även undersöker kunskapen om regelverken och synen på det egna ansvaret som bidragsmottagare. Detta för att kunna följa utvecklingen och vid behov utforma relevanta och riktade informationsinsatser.

Informationsinsatser

Uppfattningen om verkligheten påverkas av den information vi får från myndigheter, forskning, traditionella medier och sociala

medier. Vi har också sett att bilden i traditionella medier troligtvis har en koppling till människors uppfattning och attityder till felaktiga utbetalningar. Att myndigheter på ett tydligt och trovärdigt sätt informerar om sin verksamhet och hur den bedrivs är därför viktigt. Kommunikations- och informationsinsatser bör riktas till såväl enskilda individer och grupper av sökande som till media.

Det är också viktigt att det finns tydlig och lättillgänglig information om vilka konsekvenser det kan få att lämna oriktiga uppgifter eller inte anmäla ändrade förhållande och på så sätt tillskansas sig bidrag och ersättningar som man inte har rätt till.

De flesta myndigheter arbetar aktivt med kommunikation och information och det finns många goda exempel på hur arbetet kan bedrivas. Vi avser att återkomma med eventuella förslag och utvecklingsmöjligheter på detta område i vårt betänkande.

Utveckling av undervisningsmaterialet

Delegationen har tillsammans med CSN tagit fram ett undervisningsmaterial för gymnasieskolan. Syftet med materialet är att genom fakta och diskussioner öka gymnasieelevers kunskap om välfärdssamhället och välfärdssystemen och om vikten av att utbetalningar är korrekta, men också om individens ansvar. Utgångspunkten för materialet är studiebidraget. Initiativet är ett sätt att lyfta dessa frågor tidigt för att skapa medvetenhet kring vikten av att utbetalningar är korrekta. Bakgrunden är alltså inte att det hade framkommit att gymnasieelever skulle ha en mer tillåtande attityd till fusk än andra. Undervisningsmaterial lanserades av CSN i februari 2019. Förhoppningen är att materialet kommer vara till nytta inom både samhällskunskapsundervisningen och vid mentorsträffar på gymnasiet, men också fungera som ett stöd för både lärare och elever i de ofta svåra diskussioner som kan uppkomma i situationer som rör ogiltig frånvaro och studiebidraget.³⁴

Under framtagandet av undervisningsmaterialet till gymnasieelever identifierades ett antal utvecklingsmöjligheter för materialet.

³⁴ CSN och Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2019): *Allas våra pengar – Ett undervisningsmaterial om välfärdssystemen och studiebidraget.*

En sådan skulle kunna vara att ta fram versioner av materialet som är särskilt anpassade för nyanlända gymnasieelever och för elever på yrkesprogrammen. En ytterligare idé är att anpassa undervisningsmaterialet till personer som läser med studiemedel, det vill säga lån och bidrag på gymnasial och eftergymnasial nivå. Ett sådant material skulle kunna fokusera på studiemedelstagarens skyldigheter och ansvar att lämna korrekta uppgifter och anmäla ändringar i tid.

Ett annat sätt att utveckla det material som tagits fram är att göra informationsinsatser på samma teman direkt till elever i sociala medier. Det skulle till exempel kunna vara riktad information till dem som fyller 16 år och som för första gången kommer få studiebidrag istället för barnbidrag och vad det innebär. Det skulle också kunna riktas till dem som fyller 18 år och för första gången själva kommer få studiebidraget och även ansvara för eventuella återbetalningar på grund av för hög frånvaro.

En annan möjlighet är att utveckla materialet tillsammans med andra myndigheter. Till exempel skulle ett utbildningsmaterial med ett liknande upplägg kunna tas fram tillsammans med Arbetsförmedlingen och Migrationsverket och rikta sig till nyanlända.

Mot bakgrund av den betydelse korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har för en hållbar välfärd skulle ett ökat fokus på denna fråga i gymnasieundervisningen vara önskvärd. Ett sätt att tillförsäkra det är att integrera ämnesområdet som en del av läroplanen för samhällskunskap för gymnasieskolan.

Kännedom om bidragsbrott och synliga kontroller

Informations- och kommunikationsinsatser är viktiga insatser för att påverka attityden till fel och fusk i syfte att minska de felaktiga utbetalningarna. För att effektivt komma åt fusk som oftast är en avsiktlig handling behöver dock informationsinsatserna kombineras med tydlig och känd lagstiftning samt effektiva och synliga kontroller. Den allmänna kännedomen om vad som är bidragsbrott och vilka konsekvenser en sådan handling kan få behöver stärkas och kontrollerna behöver bli mer effektiva och synliga.

Referenser

- Allwood J. m.fl. (1988): *Värderingar, attityder och tvärkulturell kommunikation.*
- Bidragsbrottslag (2007:612).
- Brottsförebyggande rådet (2016): *Bedrägeribrottsligheten i Sverige.* Brå 2016:9.
- CSN (2016): *Attityder till bidragsbrott.*
- CSN och Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2019): *Allas våra pengar – Ett undervisningsmaterial om välfärdssystemen och studiebidraget.*
- Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2018): *Risker för felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.* Rapport 1.
- Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2019): *Läckaget i välfärdssystemen, del 1. Omfattningsstudier och bedömningar av felaktiga utbetalningar från vissa välfärdssystem.*
- Delegationen mot felaktiga utbetalningar (2007): *Vem fuskar och varför? Om attityder till bidragsfusk i Sverige.* Rapport 6.
- Ekonomistyrningsverket (2011): *Samverkansuppdrag mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 2010, Bilaga 5: Attitydundersökning om bidragsfusk 2010.* TNS Sifo.
- Kantar Sifo (2019): *Attityder till bidragsfusk. Bortfallsanalys.*
- Medieakademin (2018): *Förtroendebarmetern 2018.*
- Prop. 2006/07:80, *Bidragsbrottslag.*
- Skatteverket (2015): *Framtidens kontroll.*
- Skatteverket (2018): *Resultat från de årliga attitydundersökningarna 2017.*
- Skatteverket (2018): *Skattekontroll, moral och regelefterlevnad.*

- SOU 2007:107: *Opinionsbildande verksamhet och små myndigheter*.
Delbetänkande av 2006 års förvaltningskommitté.
- SOU 2008:74: *Rätt och riktigt – Åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen*. Betänkande av Delegationen mot felaktiga utbetalningar.
- SOU 2018:14: *Bidragsbrott och underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen – en utvärdering*.
- Svallfors, S. (2011): *Trygg, Stöttande och tillitsfull? Svenskars syn på socialförsäkringarna*. Underlag till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (S 2010:04).
- Svensson, M. (2008): *Sociala normer och regelefterlevnad*. Lunds universitet.
- Umeå universitet (2017): *Välfärdsopinion 2017*. Forskningsprojekt vid Sociologiska institutionen.

Frågeformulär

Vilken är din huvudsakliga sysselsättning?

1. Heltidsarbetande
2. Deltidsarbetande
3. Egen företagare
4. Studerande
5. Föräldraledig
6. Pensionär
7. Långtidssjukskriven
8. Arbetslös
9. Annat
10. Vill ej uppge

Vilken är din högsta avslutade utbildning?

1. Grundskola (el. motsvarande äldre system)
2. Gymnasium (el. motsvarande äldre system)
3. Högskola/universitet
4. Vill ej uppge

Vilken är din personliga inkomst?

Med inkomst menar vi inkomst före skatt. Studiemedel, bostadstillägg, pension, föräldrapenning mm räknas också som inkomst.

1. Jag har ingen inkomst
2. Mindre än 10 000 kronor/månad
3. 10 000–19 999 kronor/månad
4. 20 000–29 999 kronor/månad
5. 30 000–39 999 kronor/månad
6. 40 000–49 999 kronor/månad
7. 50 000–59 999 kronor/månad
8. 60 000 kronor/månad eller mer
9. Vill ej uppge

Var arbetar du?

1. Privat sektor
2. Offentlig sektor, statlig myndighet eller statligt bolag
3. Offentlig sektor, landsting eller region
4. Offentlig sektor, kommun
5. Övrig sektor (t ex intresseorganisation)
6. Vill ej uppge

Har du eller någon i ditt hushåll fått följande ersättningar under de senaste 12 månaderna?

Påståenden:

1. Barnbidrag
2. Bostadsbidrag
3. Försörjningsstöd/ekonomiskt bistånd (från kommunen "socialbidrag")
4. Sjukpenning
5. Sjuk- eller aktivitetsersättning (f.d. förtidspension)
6. Föräldrapenning/tillfällig föräldrapenning
7. Arbetslöshetsersättning
8. Studiebidrag/lån
9. Ålderspension
10. Underhållsstöd
11. Assistansersättning

Skala:

1. Ja
2. Nej
3. Vill ej uppge

Har du eller någon i din omgivning fått återkrav på ett bidrag de senaste tre åren?

1. Ja, jag själv
2. Ja, någon jag känner
3. Nej, ingen
4. Tveksam, vet ej

I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden?

Påståenden:

1. Bidragssystemen är enkla att förstå
2. Myndigheterna kräver mer information och uppgifter än nödvändigt för beslut om bidrag
3. Det är enkelt att göra rätt när man ansöker om bidrag

Skala:

1. Instämmer inte alls
- 2.
- 3.
- 4.
5. Instämmer helt
6. Tveksam, vet ej

Hur omfattande tror du att fusket med olika bidrag är i Sverige?

1. Inte alls omfattande
2. Inte särskilt omfattande
3. Ganska omfattande
4. Mycket omfattande
5. Tveksam, vet ej

Känner du personligen någon som med avsikt fått ut mer ersättning eller bidrag än han/hon har rätt till under det senaste året?

1. Ja
2. Nej
3. Tveksam, vet ej

Vilket tycker du är det allvarligaste problemet i dag – att människor fuskar med bidrag eller att människor inte får de bidrag de har rätt till?

1. Att människor fuskar med bidrag
2. Att människor inte får de bidrag de har rätt till
3. Tveksam, vet ej

Ta ställning till i vilken utsträckning du instämmer i följande påståenden.

Påståenden:

1. Många som får bidrag eller ersättningar försöker få ut mer än vad de har rätt till
2. Bidragsfusk är omoraliskt
3. Bidragsfusk påverkar välfärden negativt
4. Det kan finnas förmildrande omständigheter till att man bidragsfuskar
5. För min egen del är det OK att folk fuskar med bidrag om de har möjlighet till det
6. Bidragsfusk drabbar ingen
7. Jag har förståelse för att man överdriver eller undanhåller vissa saker för att få mer bidrag
8. Personer i min omgivning skulle tycka att jag gjorde fel om jag medvetet försökte få mer bidrag än jag har rätt till
9. Fusk med bidrag är mindre accepterat idag jämfört med för fem år sedan

Skala:

1. Instämmer inte alls
- 2.
- 3.
- 4.
5. Instämmer helt
6. Tveksam, vet ej

Hur allvarligt tycker du följande är?

Påståenden:

1. Att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk
2. Att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte är sjuka
3. Att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning
4. Att arbeta svart samtidigt som man tar ut studiebidrag och studielån
5. Att inte anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på bidrag eller ersättningen från en myndighet
6. Att dölja att man bor ihop med någon för att få ut mer ersättning än man har rätt till

Skala:

1. Inte så allvarligt
- 2.
- 3.
- 4.
5. Mycket allvarligt
6. Tveksam, vet ej

Om du visste att du fått ut mer ersättning eller bidrag än vad du har rätt till, skulle du då behålla pengarna?

1. Ja
2. Ja, kanske
3. Nej, troligen inte
4. Nej

Vilka orsaker tror du bidrar till att man bidragsfuskar?

Påståenden:

1. Man förstår inte sambandet mellan skatter och välfärd
2. Fusket är ett sätt att få ekonomin att gå ihop
3. Man blir inte så lätt upptäckt
4. Man tycker reglerna är orimliga
5. Man tror att alla andra fuskar
6. Man upplever att politiker och personer i ledande ställning fuskar
7. Om ens vänner bidragsfuskar gör man det själv
8. Man bemöts dåligt av en tjänsteman på en myndighet

Skala:

1. Instämmer inte alls
- 2.
- 3.
- 4.
5. Instämmer helt
6. Tveksam, vet ej

I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden?

Påståenden:

1. Det är finns stora möjligheter att lämna oriktiga uppgifter vid ansökningstillfället och få ut mer ersättningar än vad man har rätt till
2. Det finns stora möjligheter att låta bli att anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på ersättningen
3. Det är troligt att myndigheterna skulle upptäcka om jag fuskade med bidrag
4. Det är lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än vad man har rätt till

Skala:

1. Instämmer inte alls
- 2.
- 3.
- 4.
5. Instämmer helt
6. Tveksam, vet ej

I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden om kontrollerna av utbetalningarna från bidragssystemen?

Påståenden:

1. Kontrollerna är effektiva
2. Myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller
3. Utbyte av information mellan myndigheterna är tillräckligt
4. Kontrollerna av utbetalningarna från bidragssystemen har ökat jämfört med för fem år sedan

Skala:

1. Instämmer inte alls
- 2.
- 3.
- 4.
5. Instämmer helt
6. Tveksam, vet ej

I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden?

Påståenden:

1. Jag har förtroende för välfärdsmyndigheternas sätt att sköta sina uppgifter
2. Om jag har behov av hjälp kan jag med förtroende vända mig till berörd myndighet
3. Jag har förtroende för att myndigheter betalar ut bidrag endast till dem som har rätt till bidrag
4. Myndigheter behandlar alla på ett rättvist sätt

Skala:

1. Instämmer inte alls
- 2.
- 3.
- 4.
5. Instämmer helt
6. Tveksam, vet ej

Bortfallsanalys av Kantar Sifo

1 Syfte

Syftet med bortfallsanalysen är att granska huruvida undersökningsresultaten är representativa för allmänheten. En viktig del av analysen är att studera svarsfrekvensen för olika undergrupper. Om svarsfrekvensen för en undergrupp är lägre så granskas undersökningsresultaten för dessa undergrupper. Frågan är huruvida undergrupper med avvikande svarsmönster kan påverka undersökningsresultaten på ett sådant sätt att resultaten får en försämrad representativitet.

2 Bortfallsanalys – övergripande

KANTAR Sifo beställde 5 000 adresser från privatpersoner som är representativa för allmänheten (15–79 år). Ca 37 % har svarat på undersökningen och klassificeras som ”godkänt frågeformulär”.

Inkomna svar och bortfall	Antal	Andel i %
Ej inkommit	3 008	60.2
Godkänt formulär	1 861	37.2
Vistas utomhus	3	.1
Sjuk	8	.2
Talar ej svenska	2	.0
Fel adress	60	1.2
Vill ej medverka	37	.7
Bortfall utan orsak	18	.4
För sent inkommit	3	.1
Total	5 000	100

Urvalsfilen innehåller bakgrundsvariabler kön, ålder, län och kommun. Svarefrekvensen varierar mellan olika demografiska och geografiska bakgrundsvariabler. Ålder, följt av kön är de bakgrundsvariabler med något större variation när det gäller svarefrekvensen.

Lägst är svarefrekvensen bland personer under 30 år (svarefrekvens: 18 %), speciellt bland män under 30 år (svarefrekvens: 16 %). Svarefrekvensen är högst i den äldsta åldersgruppen. Ca 63 % av alla 65–79 år gamla personer svarade på undersökningen, kvinnor är mer benägna att svara än män.

Tabell 1 Antal personer och svarefrekvens för kön och ålder

	Kön			Ålder				Kön					
	Total	Man	Kvinna	15-29	30-49	50-64	65-79	Man			Kvinna		
								Ålder			Ålder		
								15-29	30-54	55-79	15-29	30-54	55-79
Antal personer i urvalsfilen	5000	2474	2438	1191	1615	1129	977	633	1023	818	558	1018	862
Antal personer som har svarat	1872	871	968	213	471	535	620	104	303	464	109	343	516
Svarefrekvens	37%	35%	40%	18%	29%	47%	63%	16%	30%	57%	20%	34%	60%

Svarefrekvensen är relativt jämnt fördelad för storstad/landsbygd och Sifo regionerna. Svarefrekvensen är något lägre i Stockholmsområdet (34 %); högst är svarefrekvensen i Norra mellansverige och Östra mellansverige (40 %–41 %).

Tabell 52 Antal personer och svarefrekvens för geografi

	Storstad/landsbygd						Sifo region						
	Total	Storstad (Sthlm, Gbg, Malmö)	Mellan (Större städer, mellanbygd)	Landsbygd (Tätbygd, Glesbygd)	Norra Sverige	Norra mellansverige	Östra mellansverige	Stockholmsområdet	Väst-sverige	Göteborgs-området	Småland och Öarna	Syd-sverige	Malmö-området
Antal personer i urvalsfilen	5000	1971	2556	471	434	469	860	1096	471	536	406	379	347
Antal personer som har svarat	1861	706	975	179	159	191	341	371	172	203	150	138	135
Svarefrekvens	37%	36%	38%	38%	37%	41%	40%	34%	37%	38%	37%	36%	39%

Svarefrekvensen är relativt jämnt fördelad mellan länen. Stockholms län, Kronobergs län, Örebro Götalands län och Gävleborgs län har en något lägre svarefrekvens.

Tabell 3 Antal personer och svarsfrekvens för län

	Län										
	Total	Stockholm	Uppsala	Södermanland	Östergötland	Jönköping	Kronoberg	Kalmar	Gotland	Blekinge	Skåne
Antal personer i urvalsfilen	5000	1103	198	129	238	162	100	106	29	58	656
Antal personer i urvalsfilen	1861	384	82	56	102	70	27	42	10	23	243
Svarsfrekvens	37%	35%	41%	43%	43%	43%	27%	40%	34%	40%	37%

Tabell 4 Antal personer och svarsfrekvens för län

	Län											
	Total	Halland	V.a Götaland	Värmland	Örebro Götaland	Väst-manland	Dalarna	Gävleborg	Väster-norrland	Jämtland	Väster-botten	Norr-botten
Antal personer i urvalsfilen	5000	147	856	137	142	126	136	160	118	58	127	122
Antal personer i urvalsfilen	1861	56	323	52	46	48	64	55	43	23	46	44
Svarsfrekvens	37%	38%	38%	38%	32%	38%	47%	34%	36%	40%	36%	36%

3 Undersökningsresultaten bland yngre personer

Undersökningsresultaten vägs med avseende på kön, ålder och region. Frågan är huruvida undersökningsresultaten är representativa när svarsfrekvensen är låg bland yngre. Det finns en risk att yngre (speciellt yngre män) som inte svarade på undersökningen skiljer sig från yngre personer som svarade på undersökningen; i så fall skulle undersökningens representativitet inte förbättras nämnvärt om yngre personer som har svarat vägs upp. Följaktligen finns en risk att undersökningsresultaten till en viss del över- eller underskattar målpopulationens attityder och beteenden.

Signifikanstester för nedanstående 39 attitydfrågor har genomförts för åldersgrupperna. Följande frågor och frågeblock ingick i signifikanstestet:

- Q007: Förutsättningar att göra rätt
- Q008: Inställning till fel och fusk med bidrag – omfattning
- Q011: Attitydfrågor om bidragsfusk m.m.
- Q012: Attityder ang. hur allvarligt olika beteenden är
- Q014: Orsaker som bidrar till att man bidragsfuskar

- Q015: Attitydfrågor
- Q016: Kontroller av utbetalningar
- Q017: Förtroendefrågor

24 av ovanstående 39 attitydfrågor är statistiskt signifikant skilda på 95 % nivån. Dessa 24 frågor skiljer sig signifikant vid jämförelse av den yngre målgruppen jämfört med övriga åldersgrupper:

	Pairwise significance testing								
	Ålder					Ålder			
	Total	-29 år	30-49 år	50-64 år	65+ år	-29 år	30-49 år	50-64 år	65+ år
Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	(A)	(B)	(C)	(D)	
Q011_7: Jag har förståelse för att man överdriver eller undanhåller vissa saker för att få mer bidrag	1,69	2,18	1,74	1,43	1,38	B C D	C D		
Q011_4: Det kan finnas förmildrande omständigheter till att man bidragsfuskar	2,00	2,41	2,03	1,75	1,79	B C D	C D		
Q016_2: Kontroller av utbetalningar: Myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller	2,20	2,59	2,23	2,06	1,91	B C D	D		
Q016_3: Kontroller av utbetalningar: Utbyte av information mellan myndigheterna är tillräckligt	2,08	2,40	2,13	1,95	1,84	C D	D		
Q016_1: Kontroller av utbetalningar: Kontrollerna är effektiva	2,60	2,82	2,64	2,55	2,36	D			
Q017_3: Jag har förtroende för att myndigheter betalar ut bidrag endast till dem som har rätt till bidrag	2,59	2,76	2,63	2,39	2,52	C	C		
Q011_5: För min egen del är det OK att folk fuskar med bidrag om de har möjlighet till det	1,15	1,32	1,12	1,09	1,07	B C D			
Q017_1: Jag har förtroende för välfärdsmyndigheternas sätt att sköta sina uppgifter	2,95	3,07	3,00	2,74	2,96	C	C		
Q014_4: Vilka orsaker tror du bidrar till att man bidragsfuskar? Man tycker reglerna är orimliga	2,88	2,97	2,95	2,87	2,64	D	D		
Q014_7: Vilka orsaker tror du bidrar till att man bidragsfuskar? Om ens vänner bidragsfuskar gör man det själv	2,61	2,61	2,93	2,60	2,02	D	A C D	D	
Q008: Inställning till fel och fusk med bidrag Hur omfattande tror du att fusk med olika bidrag är i Sverige?	3,01	2,95	2,93	3,09	3,10			A B	A B
Q011_1: Många som får bidrag eller ersättningar försöker få ut mer än vad de har rätt till	3,14	3,05	2,94	3,28	3,50			B	A B
Q011_8: Personer i min omgivning skulle tycka att jag gjorde	4,50	4,39	4,46	4,59	4,57			A	
Q011_3: Bidragsfusk påverkar välfärden negativt	4,75	4,63	4,74	4,80	4,83			A	A
Q014_5: Vilka orsaker tror du bidrar till att man bidragsfuskar? Man tror att alla andra fuskar	2,98	2,84	3,08	3,06	2,85		A		
Q011_2: Bidragsfusk är omoraliskt	4,83	4,69	4,84	4,90	4,89		A	A	A
Q014_6: Vilka orsaker tror du bidrar till att man bidragsfuskar? Man upplever att politiker och personer i ledande ställning fuskar	3,79	3,54	3,73	3,92	4,05			A	A B
Q012_3: Hur allvarligt tycker du följande är? Att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning	4,69	4,36	4,72	4,81	4,89		A	A	A B

	Ålder					Ålder			
	Total	-29 år	30-49 år	50-64 år	65+ år	-29 år	30-49 år	50-64 år	65+ år
	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	(A)	(B)	(C)	(D)
Q012_6: Hur allvarligt tycker du följande är? Att dölja att man bor ihop med någon för att få ut mer ersättning än man har rätt till	4,48	4,14	4,42	4,61	4,83		A	A B	A B C
Q012_5: Hur allvarligt tycker du följande är? Att inte anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på bidrag eller ersättningen	4,34	3,98	4,28	4,44	4,69		A	A B	A B C
Q014_3: Vilka orsaker tror du bidrar till att man bidragsfuskar? Man blir inte så lätt upptäckt	3,68	3,31	3,68	3,87	3,89		A	A	A
Q012_2: Hur allvarligt tycker du följande är? Att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte är sjuka	3,96	3,43	3,85	4,23	4,45		A	A B	A B
Q012_4: Hur allvarligt tycker du följande är? Att arbeta svart samtidigt som man tar ut studiebidrag och studielån	4,14	3,56	4,12	4,36	4,59		A	A B	A B C
Q012_1: Hur allvarligt tycker du följande är? Att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk	3,71	3,05	3,67	3,93	4,32		A	A B	A B C

Anm.: Bokstäver visar vilka 2 åldersgrupper som är signifikant skilda från varandra på 95% nivån.

Där skalan är:

1=Instämmer inte alls och 5=Instämmer helt (Q007, Q011, Q014, Q015, Q016, Q017)

1=Inte så allvarligt och 5 Mycket allvarligt (Q012)

1=Inte alls omfattande och 4 Mycket omfattande (Q008)

Undersökningsresultaten visar att yngre personer som grupp anser att bidragsfusk är mindre allvarligt.

De attityder som är mest särskiljande bland yngre är att de i större utsträckning har förståelse för att man överdriver eller undanhåller vissa saker för att få mer bidrag, att det kan finnas förmildrande omständigheter till att man bidragsfuskar, att myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller av utbetalningar samt att utbyte av information mellan myndigheterna är tillräckligt.

Yngre personer anser vidare oftare att man inte blir så lätt upptäckt.

Yngre respondenter anser att nedanstående är mindre allvarligt än övriga åldersgrupper (rangordnade differenser):

1. Att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk
2. Att arbeta svart samtidigt som man tar ut studiebidrag och studielån
3. Att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte är sjuka
4. Att inte anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på bidrag eller ersättningen
5. Att dölja att man bor ihop med någon för att få ut mer ersättning än man har rätt till
6. Att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning

Frågan är huruvida undersökningsresultatet är representativa för allmänheten. Ca $\frac{1}{4}$ av respondenterna finns i den yngsta åldersgruppen och deras svarsfrekvens är ca 18 %. Om vi antar att bortfallet i den yngsta åldersgruppen har samma attityder och beteenden som de svarande då är undersökningen representativ.

Dock finns en risk att yngre personerna som svarar på undersökningen tenderar att vara något mer "plikttrogna" än bortfallet. Ifall de "mindre plikttrogna" yngre personerna i bortfallet anser att bidragsfusk är ännu mindre allvarligt och de är ännu mer kritiska till myndighetskontroller än de svarande då underskattar undersökningen detta i viss mån.

4 Undersökningsresultaten uppdelat på sysselsättning

Nedanstående tabell visar undersökningens sammansättning med avseende på sysselsättning. Observera att undersökningen inte vägs med avseende på detta. Arbetslösa är något underrepresenterade i undersökningen som enl. SCB är ca 5.5 % i november 2018. När det gäller den arbetande befolkningen så är andelen ungefär densamma mellan vår undersökning (66% arbetar) och SCB (69 %).

Andelen företagare i undersökningen är 5.6 % och motsvarar andelen i befolkningen; i Sverige uppskattas andelen företagare till 6.5 %.³⁵

Q001: Vilken är din huvudsakliga sysselsättning?	Antal	Andel i %
Heltidsarbetande	919	49,4
Deltidsarbetande	144	7,7
Egen företagare	103	5,6
Studerande	162	8,7
Föräldraledig	16	,9
Pensionär	369	19,8
Långtidssjukskriven	16	,9
Arbetslös	46	2,5
Annat	31	1,6
Vill ej uppge	14	,8
Total	1 819	97,7
System	42	2,3
Total	1 861	100

Nedanstående tabell visar undersökningsresultaten uppdelat på sysselsättning. Frågorna är rangordnade efter hur mycket resultaten varierar mellan olika typer av sysselsättning. Signifikanstester visar om grupper skiljer sig signifikant ifrån varandra på 95 % nivån.

³⁵ Källa: Ekonomifakta, Företagare – internationellt 2017.

Q001: Vilken är din huvudsakliga sysselsättning?											Pairwise sign testing 95%								
	Total	Heltids- arbetan- de	Deltids- arbetan- de	Egen- före- tagare	Stude- randa	Föräldra- ledig	Pensionär	Långtids- sjuk- skrivna	Arbets- lös	Annat	Heltids- arbetan- de	Deltids- arbetan- de	Egen- före- tagare	Stude- randa	Föräldra- ledig	Pensionär	Långtids- sjuk- skrivna	Arbets- lös	Annat
Antal svar	1861	919	144	103	162	16	369	16	46	31									
	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)	(I)
Q017_3: Jag har förtroende för att myndigheter betalar ut bidrag endast till dem som har rätt till bidrag	2,60	2,53	2,58	2,32	3,15	3,05	2,52	2,76	3,29	2,32				A B C F					A C F
Q014_8: Orsaker bidragsfusk: Man bemöts dåligt av en tjänsteman på en myndighet	2,65	2,66	2,78	2,86	2,32	3,51	2,51	2,52	3,27	2,68									D
Q016_4: Kontroller: Kontrollerna av utbetalningarna från bidragssystemen har ökat jämfört med för fem år sedan	3,43	3,37	3,90	3,02	3,62	4,00	3,53	3,72	3,01	2,79									
Q014_7: Orsaker bidragsfusk: Om ens vänner bidragsfuskar gör man det själv	2,62	2,85	2,40	2,90	2,62	3,39	2,03	1,67	2,70	2,56	B F G		F G	F	F G				
Q011_9: Fusk med bidrag är mindre accepterat idag jämfört med för fem år sedan	2,68	2,63	2,96	2,11	2,78	2,82	2,76	3,55	2,83	2,91									
Q017_1: Jag har förtroende för välfärdsmyndigheternas sätt att sköta sina uppgifter	2,96	2,89	2,97	2,61	3,45	3,46	2,93	3,23	3,28	3,27				A C F					
Q014_6: Orsaker bidragsfusk: Man upplever att politiker och personer i ledande ställning fuskar	3,79	3,75	3,82	4,06	3,25	3,58	4,03	3,31	3,94	3,54	D	D	D			A D			
Q014_1: Orsaker bidragsfusk: Man förstår inte sambandet mellan skatter och välfärd	3,46	3,46	3,32	3,81	3,46	3,22	3,47	3,00	3,01	3,45									
Q012_5: Hur allvarligt tycker du följande är? Att inte anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på bidrag eller ersättningen	4,34	4,28	4,20	4,45	3,92	4,12	4,67	4,20	4,29	4,45	D		D			A B D			
Q011_4: Det kan finnas förmildrande omständigheter till att man bidragsfuskar	2,00	1,99	2,05	1,77	2,52	2,48	1,79	2,17	1,99	2,48				A C F					

Q001: Vilken är din huvudsakliga sysselsättning?											Pairwise sign testing 95%								
Antal svar	Total	Heltids- arbetan- de	Deltids- arbetan- de	Egen- före- tagare	Stude- rande	Föräldra- ledig	Pensionär	Långtids- sjuk- skrivnen	Arbets- lös	Annat	Heltids- arbetan- de	Deltids- arbetan- de	Egen- före- tagare	Stude- rande	Föräldra- ledig	Pensionär	Långtids- sjuk- skrivnen	Arbets- lös	Annat
	1861	919	144	103	162	16	369	16	46	31	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)	(I)
	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean									
Q011_5: För min egen del är det OK att folk fuskar med bidrag om de har möjlighet till det	1,15	1,13	1,14	1,02	1,45	1,57	1,08	1,27	1,07	1,24				A B C F H				C	
Q007_1: Bidragssystemen är enkla att förstå	2,75	2,75	2,53	2,91	2,92	2,38	2,75	2,45	2,93	2,51									
Q014_4: Orsaker bidragsfusk: Man tycker reglerna är orimliga	2,89	2,95	3,06	2,74	2,79	3,09	2,69	2,95	3,10	2,86									
Q008: Inställning till fel och fusk med bidrag Hur omfattande tror du att fusk med olika bidrag är i Sverige?	3,00	3,02	2,94	2,97	2,71	2,96	3,12	2,60	2,78	2,94	D								D
Q015_2: Det finns stora möjligheter att låta bli att anmäla ändrade	3,55	3,66	3,33	3,60	3,38	3,70	3,44	2,56	3,29	3,79									
Q011_3: Bidragsfusk påverkar välfärden negativt	4,74	4,78	4,71	4,75	4,48	4,57	4,80	4,66	4,68	4,51	D								D
Q011_6: Bidragsfusk drabbar ingen	1,21	1,21	1,21	1,05	1,27	1,16	1,21	1,36	1,35	1,20									

Anm.: Bokstäver visar vilka grupper som är signifikant skilda från varandra på 95 % nivån.

Där skalan är:

1=Instämmer inte alls och 5=Instämmer helt (Q007, Q011, Q014, Q015, Q016, Q017)

1=Inte så allvarligt och 5 Mycket allvarligt (Q012)

1=Inte alls omfattande och 4 Mycket omfattande (Q008)

Signifikanstesterna visar att studerande, arbetslösa och pensionärer kan ha avvikande attityder. När det gäller studerande och pensionärer så är dessa grupper starkt knutna till ålder, och undersökningens resultat vägs på ålder. Yngre personer har en lägre svarsfrekvens och det är främst yngre personer som studerar, se avsnitt 3 för mer detaljerade slutsatser. När det gäller pensionärer så är svarsfrekvensen hög (63 % svarsfrekvens), undersökningen vägs med avseende på ålder så undersökningen anses vara representativ med avseende på äldre och pensionärer. När det gäller arbetslösa så är den gruppen något underrepresenterad i undersökningen (undersökningen: 2.6 %; SCB 5.5 %). På grund av att andelen arbetslösa generellt sett är så låg i populationen jämfört med övriga typer av sysselsättning så påverkas undersökningens resultat i mycket liten utsträckning av om det finns signifikanta skillnader.

Arbetslösa instämmer oftare i nedanstående än andra sysselsättningsgrupper:

- Kontroller: Utbyte av information mellan myndigheterna är tillräckligt, Myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller. Kontrollerna är effektiva
- Myndigheterna kräver mer information och uppgifter än nödvändigt för beslut om bidrag
- Att ha förtroende för att myndigheter betalar ut bidrag endast till dem som har rätt till bidrag
- Orsaker bidragsfusk: Man bemöts dåligt av en tjänsteman på en myndighet
- Det är troligt att myndigheterna skulle upptäcka om jag fuskade med bidrag
- Man blir lätt upptäckt vid bidragsfusk
- Det är inte lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än vad man har rätt till

Slutsats

När det gäller sysselsättning så anses undersökningen representativ, det gäller speciellt arbetslösa och pensionärer. Dock finns en risk att

Yngre personer/studerande som svarar på undersökningen tenderar att vara något mer ”plikttrogna” än bortfallet. Ifall de ”mindre plikttrogna” yngre personerna i bortfallet anser att bidragsfusk är ännu mindre allvarligt och de är ännu mer kritiska till myndighetskontroller än de svarande då underskattar undersökningen detta i viss mån.

5 Undersökningresultaten uppdelat på utbildningsnivå

Nedanstående tabell visar undersökningens sammansättning med avseende på utbildningsnivå. Observera att undersökningen inte vägs med avseende på detta.

Q002: Vilken är din högsta avslutade utbildning?	Antal	Andel i %
Grundskola (el. motsvarande äldre system)	253	13.6
Gymnasium (el. motsvarande äldre system)	752	40.4
Högskola/universitet	795	42.7
Vill ej uppge	37	2.0
<i>Total</i>	1 837	98.7
Ej svar	24	1.3
Total	1 861	100

Nedanstående tabell visar undersökningresultaten uppdelat på utbildningsnivå. Frågorna är rangordnade efter hur mycket resultaten varierar mellan utbildningsnivån. Jämfört med respondenternas typ av sysselsättning så påverkar utbildningsnivån inte respondenten attityder till bidragsfusk lika mycket. Av den anledningen påverkar en lättare över- och underrepresentation* av utbildningsnivån inte undersökningresultaten ifall resultaten skulle vägas med avseende på utbildningsnivå (*Undersökningens sammansättning jämfört med Sveriges befolkning). Och undersökningresultaten skulle inte heller få en förbättrad representativitet för Sveriges befolkning. Signifikanstester visar om grupper skiljer sig signifikant ifrån varandra på 95 % nivån.

	Q002: Vilken är din högsta avslutade utbildning?				Pairwise sign. testing 95%			
	Grundskola (el. motsvarande äldre system)	Gymnasium (el. motsvarande äldre system)	Högskola/ universitet	Grundskola (el. motsvarande äldre system)	Gymnasium (el. motsvarande äldre system)	Högskola/ universitet		
	Total	Mean	Mean	Mean	Mean	(A)	(B)	(C)
Q014_7: Orsaker bidragsfusk: Om ens vänner bidragsfuskar gör man det själv	2,62	2,04	2,43	2,98			A	A B
Q007_2: Myndigheterna kräver mer information och uppgifter än nödvändigt för beslut om bidrag	2,78	3,30	2,92	2,51	B C		C	
Q017_4: Myndigheter behandlar alla på ett rättvist sätt	2,64	2,69	2,32	2,89	B			B
Q011_1: Många som får bidrag eller ersättningar försöker få ut mer än vad de har rätt till	3,14	3,43	3,26	2,93	C		C	
Q014_6: Orsaker bidragsfusk: Man upplever att politiker och personer i ledande ställning fuskar	3,79	4,05	3,93	3,60	C		C	
Q017_3: Jag har förtroende för att myndigheter betalar ut bidrag endast till dem som har rätt till bidrag	2,60	2,80	2,43	2,67	B			B
Q012_4: Hur allvarligt tycker du följande är? Att arbeta svart samtidigt som man tar ut studiebidrag och studielån	4,15	4,35	4,19	4,01	C		C	
Q017_2: Om jag har behov av hjälp kan jag med förtroende vända mig till berörd myndighet	3,41	3,45	3,22	3,54				B
Q014_8: Orsaker bidragsfusk: Man bemöts dåligt av en tjänsteman på en myndighet	2,65	2,84	2,72	2,53	C		C	
Q014_5: Orsaker bidragsfusk: Man tror att alla andra fuskar	2,97	2,77	2,96	3,07				A
Q015_3: Det är troligt att myndigheterna skulle upptäcka om jag fuskade med bidrag	3,58	3,76	3,63	3,46	C			
Q016_1: Kontroller: Kontrollerna är effektiva	2,59	2,77	2,63	2,49				
Q016_3: Kontroller: Utbyte av information mellan myndigheterna är tillräckligt	2,09	2,25	2,06	2,00				
Q011_9: Fusk med bidrag är mindre accepterat idag jämfört med för fem år sedan	2,68	2,82	2,68	2,57				
Q012_5: Hur allvarligt tycker du följande är? Att inte anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på bidrag eller ersättningen	4,34	4,48	4,39	4,24	C		C	
Q017_1: Jag har förtroende för välfärdsmyndigheternas sätt att sköta sina uppgifter	2,96	2,92	2,83	3,06				B
Q008: Inställning till fel och fusk med bidrag Hur omfattande tror du att fusket med olika bidrag är i Sverige?	3,00	3,13	3,09	2,89	C		C	

	Q002: Vilken är din högsta avslutade utbildning?				Pairwise sign. testing 95%		
	Grundskola (el. äldre system)	Gymnasium (el. äldre system)	Högskola/ universitet	Grundskola (el. äldre system)	Gymnasium (el. äldre system)	Högskola/ universitet	
	Mean	Mean	Mean	Mean	(A)	(B)	(C)
Q016_4: Kontroller: Kontrollerna av utbetalningarna från bidragssystemen har ökat jämfört med för fem år sedan	3,43	3,59	3,38	3,42			
Q012_1: Hur allvarligt tycker du följande är? Att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk	3,71	3,85	3,72	3,65			
Q011_7: Jag har förståelse för att man överdriver eller undanhåller vissa saker för att få mer bidrag	1,70	1,83	1,65	1,70			
Q011_2: Bidragsfusk är omoraliskt	4,83	4,69	4,83	4,87		A	A
Q014_1: Orsaker bidragsfusk: Man förstår inte sambandet mellan skatter och välfärd	3,46	3,58	3,42	3,45			
Q014_3: Orsaker bidragsfusk: Man blir inte så lätt upptäckt	3,69	3,75	3,59	3,75			B
Q007_3: Det är enkelt att göra rätt när man ansöker om bidrag	2,84	2,76	2,77	2,92			
Q007_1: Bidragssystemen är enkla att förstå	2,75	2,71	2,67	2,83			
Q015_2: Det finns stora möjligheter att låta bli att anmäla ändrade	3,55	3,52	3,47	3,62			
Q011_5: För min egen del är det OK att folk fuskar med bidrag om de har möjlighet till det	1,15	1,26	1,11	1,14	B C		
Q012_2: Hur allvarligt tycker du följande är? Att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte är sjuka	3,96	4,01	4,01	3,87			
Q011_4: Det kan finnas förmildrande omständigheter till att man bidragsfuskar	2,00	1,93	1,96	2,06			
Q011_8: Personer i min omgivning skulle tycka att jag gjorde	4,50	4,40	4,51	4,53			
Q016_2: Kontroller: Myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller	2,20	2,22	2,24	2,11			
Q015_1: Det är finns stora möjligheter att lämna oriktiga uppgifter vid	3,06	3,04	3,00	3,11			
Q012_6: Hur allvarligt tycker du följande är? Att dölja att man bor ihop med någon för att få ut mer ersättning än man har rätt till	4,48	4,49	4,53	4,43		C	

	Q002: Vilken är din högsta avslutade utbildning?				Pairwise sign. testing 95%		
	Total	Grundskola (el. motsvarande äldre system)	Gymnasium (el. motsvarande äldre system)	Högskola/ universitet	Grundskola (el. motsvarande äldre system)	Gymnasium (el. motsvarande äldre system)	Högskola/ universitet
	Mean	Mean	Mean	Mean	(A)	(B)	(C)
Q015_4: Det är lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än vad man har rätt till	3,01	3,06	2,96	3,05			
Q014_4: Orsaker bidragsfusk: Man tycker reglerna är orimliga	2,89	2,95	2,88	2,89			
Q011_3: Bidragsfusk påverkar välfärden negativt	4,74	4,70	4,75	4,77			
Q011_6: Bidragsfusk drabbar ingen	1,21	1,26	1,19	1,20			
Q014_2: Orsaker bidragsfusk: Fusket är ett sätt att få ekonomin att gå ihop	3,46	3,47	3,46	3,45			
Q012_3: Hur allvarligt tycker du följande är? Att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning	4,70	4,68	4,69	4,69			

Anm.: Bokstäver visar vilka grupper som är signifikant skilda från varandra på 95 % nivån.

Där skalan är:

1=Instämmer inte alls och 5=Instämmer helt (Q007, Q011, Q014, Q015, Q016, Q017)

1=Inte så allvarligt och 5 Mycket allvarligt (Q012)

1=Inte alls omfattande och 4 Mycket omfattande (Q008)

6. Undersökningsresultaten uppdelat på inkomst

Nedanstående tabell visar undersökningens sammansättning med avseende på personlig inkomst före skatt. Observera att undersökningen inte vägs med avseende på detta.

Q003: Vilken är din personliga inkomst? Med inkomst menar vi inkomst före skatt. Studiemedel, bostadstillägg, pension, föräldrapenning mm räknas också som inkomst.	Antal	Andel i %
Jag har ingen inkomst	61	3,3
Mindre än 10 000 kronor/månad	180	9,6
10 000–19 999 kronor/månad	365	19,6
20 000–29 999 kronor/månad	446	24,0
30 000–39 999 kronor/månad	389	20,9
40 000–49 999 kronor/månad	162	8,7
50 000–59 999 kronor/månad	87	4,7
60 000 kronor/månad eller mer	71	3,8
<i>Total</i>	1 762	94,7
Vill ej uppge	83	4,5
System	16	,9
Total	99	5,3
Total	1 861	100

En jämförelse för åldersintervallet 20–64 år:

Andel i % (Befolkning 20–64 år)	Undersökning	SCB 2016
Jag har ingen inkomst	3	5
Mindre än 10 000 kronor/månad	7	12
10 000–19 999 kronor/månad	14	17
20 000–29 999 kronor/månad	28	28
30 000–39 999 kronor/månad	27	22
40 000–49 999 kronor/månad	11	7
50 000–59 999 kronor/månad	6	3
60 000 kronor/månad eller mer	5	4
	100	100

En jämförelse av befolkningen (20–64 år) mellan SCB och undersökningen visar att låginkomsttagare är något underrepresenterade i undersökningen.

Nedanstående tabell visar undersökningsresultaten uppdelat på personlig inkomst före skatt. Frågorna är rangordnade efter hur mycket resultaten varierar mellan inkomstklasserna. Jämfört med respondenternas typ av sysselsättning så påverkar inkomstnivån respondentens attityder till bidragsfusk nästan lika mycket. Signifikanstester visar om grupper skiljer sig signifikant ifrån varandra på 95 % nivån.

Q003: Vilken är din personliga inkomst? Med inkomst menar vi inkomst före skatt. Studiemedel, bostadstillägg, pension, föräldrapenning m.m.

räknas också som inkomst.

	Pairwise sign. testing 95%																
	Mindre än									60 000 kronor							
	Jag har ingen inkomst	10 000 kronor /månad	10 000-19 999 kronor /månad	20 000-29 999 kronor /månad	30 000-39 999 kronor /månad	40 000-49 999 kronor /månad	50 000-59 999 kronor /månad	60 000 kronor /månad	Jag har ingen inkomst eller mer	Mindre än 10 000 kronor /månad	10 000-19 999 kronor /månad	20 000-29 999 kronor /månad	30 000-39 999 kronor /månad	40 000-49 999 kronor /månad	50 000-59 999 kronor /månad	60 000 kronor /månad eller mer	
Total	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)
Q014_7: Orsaker bidragsfusk Om ens vänner bidragsfuskar gör man det själv	2,62	2,31	2,27	2,12	2,55	2,83	3,12	3,16	3,42								A B C
Q016_3:Kontroller : Utbyte av information mellan myndigheterna är tillräckligt	2,09	2,83	2,48	2,25	2,12	1,93	1,82	1,83	1,57	D E F							D A B C D E
Q015_4: Det är lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än vad man har rätt till	3,01	2,81	2,42	2,77	3,03	3,12	3,38	3,38	3,64				B	B	B C	B	B C
Q015_3: Det är troligt att myndigheterna skulle upptäcka om jag fuskade med bidrag	3,58	3,63	3,83	3,85	3,59	3,59	3,20	3,04	2,89		F G H	F G H	G H	G H			
Q014_5: Orsaker bidragsfusk Man tror att alla andra fuskar	2,97	2,91	2,44	2,90	2,97	3,09	3,18	3,08	3,39			B	B	B	B	B	B
Q014_3: Orsaker bidragsfusk Man blir inte så lätt upptäckt	3,69	3,16	3,41	3,47	3,72	3,72	3,94	4,08	3,97						A B C	A B C	A B C
Q007_2: Myndigheterna kräver mer information och uppgifter än nödvändigt för beslut om bidrag	2,78	3,31	2,93	2,92	2,97	2,59	2,51	2,45	2,42								
Q016_2:Kontroller : Myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller	2,20	2,77	2,54	2,37	2,19	2,04	1,91	1,93	2,13	E F G	E F G	F					
Q012_1: Hur allvarligt tycker du följande är? Att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk	3,71	3,35	3,23	3,90	3,68	3,64	3,81	4,07	3,95			B	B	B	B	A B	B
Q016_1:Kontroller : Kontrollerna är effektiva	2,59	3,03	3,11	2,85	2,53	2,37	2,30	2,42	2,29		D E F G H	E F					
Q007_3: Det är enkelt att göra rätt när man ansöker om bidrag	2,84	2,56	2,95	2,80	2,85	2,84	2,76	3,37	2,79								
Q011_8:Personer i min omgivning skulle tycka att jag gjorde	4,50	3,88	4,40	4,45	4,53	4,51	4,67	4,69	4,61		A	A	A	A	A	A	A

Q003: Vilken är din personliga inkomst? Med inkomst menar vi inkomst före skatt. Studiemedel, bostadstillägg, pension, föräldrapenning m.m. räknas också som inkomst.

Pairwise sign. testing 95%

	Total	Mindre än								Jag har ingen inkomst	Mindre än 10 000 kronor /månad	10 000-19 999 kronor /månad	20 000-29 999 kronor /månad	30 000-39 999 kronor /månad	40 000-49 999 kronor /månad	50 000-59 999 kronor /månad	60 000 kronor /månad eller mer
		Jag har ingen inkomst	10 000 kronor /månad	19 999 kronor /månad	20 000-29 999 kronor /månad	30 000-39 999 kronor /månad	40 000-49 999 kronor /månad	50 000-59 999 kronor /månad	60 000 kronor /månad eller mer								
	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)
Q011_3:Bidragfusks påverkar välfärden negativt	4,74	4,59	4,53	4,71	4,77	4,79	4,78	4,97	4,83				B	B	B	A B C	B
Q014_8: Orsaker bidragfusks Man bemöts dåligt av en tjänsteman på en myndighet	2,65	2,46	2,59	2,66	2,69	2,69	2,56	2,53	2,34								
Q011_2:Bidragfusks är omoraliskt	4,83	4,67	4,67	4,76	4,85	4,89	4,94	4,99	4,97				B	B C	B C	A B C	B
Q017_1: Jag har förtroende för välfärdsmyndigheternas sätt att sköta sina uppgifter	2,96	3,09	3,15	3,10	2,85	2,93	2,89	2,93	2,87								
Q007_1: Bidragssystemen är enkla att förstå	2,75	2,65	2,71	2,79	2,75	2,77	2,69	2,94	2,87								
Q011_1:Många som får bidrag eller ersättningar försöker få ut mer än vad de har rätt till	3,14	3,23	3,10	3,17	3,16	3,16	3,00	3,02	3,01								
Q014_2: Orsaker bidragfusks Fusket är ett sätt att få ekonomin att gå ihop	3,46	3,37	3,42	3,45	3,59	3,38	3,39	3,45	3,50								
Q011_6:Bidragfusks drabbar ingen	1,21	1,31	1,24	1,28	1,17	1,21	1,11	1,11	1,24								
Q008: Inställning till fel och fusks med bidrag Hur omfattande tror du att fusket med olika bidrag är i Sverige?	3,00	3,04	2,88	3,01	3,04	3,06	2,88	2,99	3,01								

Anm.: Bokstäver visar vilka grupper som är signifikant skilda från varandra på 95 % nivå.

Där skalan är:

1=Instämmer inte alls och 5=Instämmer helt (Q007, Q011, Q014, Q015, Q016, Q017)

1=Inte så allvarligt och 5 Mycket allvarligt (Q012)

1=Inte alls omfattande och 4 Mycket omfattande (Q008)

Jämfört med höginkomsttagare instämmer låginkomsttagare i mindre utsträckning i nedanstående:

- Om ens vänner bidragsfuskar gör man det själv (Orsaker bidragsfusk)
- Det är lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än vad man har rätt till
- Man tror att alla andra fuskar (Orsaker bidragsfusk)
- Man blir inte så lätt upptäckt (Orsaker bidragsfusk)
- Myndigheterna kräver mer information och uppgifter än nödvändigt för beslut om bidrag
- Personer i min omgivning skulle tycka att jag gjorde fel om jag medvetet försökte få mer bidrag än jag har rätt till
- Det finns stora möjligheter att lämna oriktiga uppgifter vid ansökningstillfället och få ut mer ersättningar än vad man har rätt till

Bland låginkomsttagare är det mindre allvarligt:

- Att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk
- Att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte är sjuka
- Att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning

Låginkomsttagare instämmer i högre utsträckning i följande:

- Kontroller: Utbyte av information mellan myndigheterna är tillräckligt
- Det är troligt att myndigheterna skulle upptäcka om jag fuskade med bidrag
- Kontroller: Myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller
- Kontroller: Kontrollerna är effektiva

Slutsats

Låginkomsttagare är något underrepresenterade i undersökningen. Följaktligen tenderar undersökningen att underskatta de attityder som är utmärkande för låginkomsttagare.

Låginkomsttagare anser oftare att det inte är så lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än vad man har rätt till, att myndigheterna gör kontroller, att det inte finns stora möjligheter att lämna oriktiga uppgifter vid ansökningstillfället och få ut mer ersättningar än vad man har rätt till samt att de anser också att man lätt blir upptäckt.

Låginkomsttagare anser att det är mindre allvarligt med "fusk" när det gäller att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk, att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte är sjuka, att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning.

Undersökningens resultat

I denna bilaga redovisas i tabellform delar av undersökningens resultat. Tabellen är ett underlag från Kantar Sifo och uppdelad på ålder och kön. Siffrorna anges i procent.

Bilaga 3

	Total	Kön		Ålder			
	15-79 år	Man	Kvinna	15-29	30-49	50-64	65-79
1							
Har du eller någon i din omgivning fått återkrav på ett bidrag de senaste tre åren?							
Ja, jag själv -----	3	2	3	4	4	2	--
Ja, någon jag känner -----	4	4	4	8	4	3	1
Nej, ingen -----	82	83	81	68	83	88	91
Tveksam, vet ej -----	10	9	11	20	8	6	6
Ej svar -----	1	1	1	0	1	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100
2_1							
I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden?							
Bidragssystemen är enkla att förstå							
1 Instämmer inte alls -----	12	10	13	13	11	13	9
2 -----	16	16	16	19	20	14	8
3 -----	19	19	19	22	23	17	11
4 -----	11	12	11	16	15	6	6
5 Instämmer helt -----	6	7	5	5	7	5	7
Tveksam, vet ej -----	34	35	34	24	22	44	56
Ej svar -----	1	1	2	1	1	1	3
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

2_2

Myndigheterna kräver mer information och uppgifter än nödvändigt för beslut om bidrag

1 Instämmer inte alls -----	14	13	16	14	17	12	13
2 -----	13	13	12	15	17	9	6
3 -----	12	11	13	16	14	11	5
4 -----	9	11	7	12	11	8	4
5 Instämmer helt -----	10	11	9	9	9	13	9
Tveksam, vet ej -----	41	39	42	34	32	45	59
Ej svar -----	1	1	2	0	1	1	3
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

2_3

Det är enkelt att göra rätt när man ansöker om bidrag

1 Instämmer inte alls -----	10	9	12	11	12	9	7
2 -----	14	14	13	16	16	15	7
3 -----	15	17	14	18	20	12	8
4 -----	10	10	11	13	15	6	6
5 Instämmer helt -----	7	8	7	8	8	6	6
Tveksam, vet ej -----	42	42	42	32	29	51	64
Ej svar -----	1	1	2	1	1	1	3
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

3

Hur omfattande tror du att fusket med olika bidrag är i Sverige?

Inte alls omfattande -----	2	2	1	1	3	2	0
Inte särskilt omfattande -----	19	19	19	21	22	15	14
Ganska omfattande -----	45	45	44	42	44	44	51
Mycket omfattande -----	23	22	23	20	20	27	24
Tveksam, vet ej -----	12	12	12	16	10	11	11
Ej svar -----	0	0	0	-	0	0	0
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

4

Känner du personligen någon som med avsikt fått ut mer ersättning eller bidrag än han/hon har rätt till under det senaste året?

Ja -----	11	11	11	11	12	12	7
Nej -----	72	72	71	69	70	71	79
Tveksam, vet ej -----	17	17	18	20	18	17	14
Ej svar -----	0	0	0	-	0	0	-
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

5

Vilket tycker du är det allvarligaste problemet i dag - att människor fuskar med bidrag eller att människor inte får de bidrag de har rätt till?

Att människor fuskar med bidrag	40	45	35	37	36	42	48
Att människor inte får de bidrag de har rätt till -----	44	40	49	50	47	43	34
Tveksam, vet ej -----	14	14	14	12	15	12	16
Ej svar -----	2	1	2	0	2	2	3
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_1

Ta ställning till i vilken utsträckning du instämmer i följande påståenden.

Många som får bidrag eller ersättningar försöker få ut mer än vad de har rätt till

1 Instämmer inte alls -----	8	7	9	12	10	6	4
2 -----	15	16	14	14	20	12	9
3 -----	21	21	20	19	21	21	21
4 -----	14	15	14	20	12	13	14
5 Instämmer helt -----	14	16	12	11	11	16	18
Tveksam, vet ej -----	26	23	30	23	25	29	31
Ej svar -----	1	1	1	0	0	2	3
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_2

Bidragfusik är omoraliskt

1 Instämmer inte alls -----	1	1	1	1	1	1	1
2 -----	1	1	1	1	1	0	1
3 -----	2	2	2	4	2	0	1
4 -----	7	7	7	14	6	4	4
5 Instämmer helt -----	85	85	85	72	87	91	91
Tveksam, vet ej -----	4	3	5	7	4	3	3
Ej svar -----	0	1	0	1	-	1	0
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_3

Bidragfusik påverkar välfärden negativt

1 Instämmer inte alls -----	1	1	1	0	2	1	1
2 -----	1	1	1	1	1	1	0
3 -----	4	4	3	6	3	2	3
4 -----	10	10	10	15	10	9	5
5 Instämmer helt -----	79	79	78	68	79	83	85
Tveksam, vet ej -----	5	4	6	9	5	3	4
Ej svar -----	1	1	1	0	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_4

Det kan finnas förmildrande omständigheter till att man bidragsfuskar

1 Instämmer inte alls -----	44	45	44	27	45	55	52
2 -----	15	16	13	14	16	17	10
3 -----	12	13	12	22	12	8	7
4 -----	9	10	9	13	11	6	6
5 Instämmer helt -----	5	5	4	3	5	4	5
Tveksam, vet ej -----	14	11	17	19	11	9	18
Ej svar -----	1	1	1	0	0	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_5

För min egen del är det OK att folk fuskar med bidrag om de har möjlighet till det

1 Instämmer inte alls -----	89	88	90	80	91	92	94
2 -----	4	4	4	9	4	3	1
3 -----	1	2	1	4	1	0	0
4 -----	0	1	0	1	0	0	0
5 Instämmer helt -----	2	2	1	3	1	1	1
Tveksam, vet ej -----	3	2	3	4	3	2	3
Ej svar -----	1	1	1	0	1	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_6

Bidragfuskar drabbar ingen

1 Instämmer inte alls -----	85	85	86	77	86	89	88
2 -----	5	6	5	11	5	3	2
3 -----	1	1	1	2	2	1	1
4 -----	1	1	1	2	2	0	0
5 Instämmer helt -----	2	2	2	1	2	3	2
Tveksam, vet ej -----	4	4	5	5	3	3	5
Ej svar -----	1	1	1	2	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_7

Jag har förståelse för att man överdriver eller undanhåller vissa saker för att

få mer bidrag

1 Instämmer inte alls -----	59	56	62	37	54	72	77
2 -----	16	18	15	22	20	13	8
3 -----	10	12	9	17	13	5	4
4 -----	5	6	5	11	6	3	1
5 Instämmer helt -----	3	4	2	5	2	2	4
Tveksam, vet ej -----	6	5	7	8	5	4	5
Ej svar -----	0	0	0	-	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_8

Personer i min omgivning skulle tycka att jag gjorde fel om jag medvetet försökte få mer bidrag än jag har rätt till

1 Instämmer inte alls -----	5	5	4	3	5	4	7
2 -----	2	2	1	3	2	1	0
3 -----	4	4	4	7	4	3	2
4 -----	13	16	10	17	17	10	5
5 Instämmer helt -----	68	64	71	59	65	75	75
Tveksam, vet ej -----	8	8	8	11	7	6	9
	100	99	100	100	100	99	99
Ej svar -----	0	1	0	0	-	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

6_9

Fusk med bidrag är mindre accepterat idag jämfört med för fem år sedan

1 Instämmer inte alls -----	16	16	15	12	15	18	17
2 -----	7	8	6	7	5	8	7
3 -----	12	15	8	11	14	11	10
4 -----	7	8	6	7	6	8	7
5 Instämmer helt -----	8	9	7	6	6	10	12
Tveksam, vet ej -----	51	45	57	58	54	44	45
Ej svar -----	0	0	1	-	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

7_1

Hur allvarligt tycker du följande är?

Att ta ut en extra sjukdag fastän man inte är sjuk

1 Inte så allvarligt -----	8	8	9	16	7	6	4
2 -----	11	12	11	20	11	7	5
3 -----	16	17	16	21	20	15	8
4 -----	23	24	21	18	28	24	18
5 Mycket allvarligt -----	36	36	37	20	31	42	59
Tveksam, vet ej -----	4	3	5	5	4	4	5
Ej svar -----	0	0	1	0	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

7_2

Att ta ut tillfällig föräldrapenning för att umgås med barnen trots att de inte**är sjuka**

1 Inte så allvarligt -----	5	6	5	8	6	4	3
2 -----	8	8	9	14	9	5	4
3 -----	15	14	15	25	16	10	6
4 -----	23	24	23	21	28	24	18
5 Mycket allvarligt -----	43	44	42	24	37	53	63
Tveksam, vet ej -----	5	4	6	7	4	4	6
Ej svar -----	1	1	1	1	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

7_3

Att arbeta svart samtidigt som man får sjuk- eller arbetslöshetsersättning

1 Inte så allvarligt -----	1	1	1	1	1	2	1
2 -----	2	2	2	4	1	1	1
3 -----	4	4	4	9	3	2	1
4 -----	13	13	12	27	12	7	3
5 Mycket allvarligt -----	77	77	78	53	79	87	91
Tveksam, vet ej -----	3	3	2	6	3	1	2
	100	100	99	100	100	100	99
Ej svar -----	0	0	1	-	0	0	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

7_4

Att arbeta svart samtidigt som man tar ut studiebidrag och studielån

1 Inte så allvarligt -----	5	5	4	8	4	4	2
2 -----	6	6	6	14	5	4	2
3 -----	12	14	11	20	13	9	7
4 -----	21	20	21	23	27	17	11
5 Mycket allvarligt -----	52	50	54	30	47	62	72
Tveksam, vet ej -----	4	4	4	5	3	2	5
	99	100	99	100	99	99	99
Ej svar -----	1	0	1	-	1	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

7_5

Att inte anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på bidrag eller ersättningen från en myndighet

1 Inte så allvarligt -----	1	2	0	1	2	1	0
2 -----	3	4	2	7	3	2	1
3 -----	11	12	9	16	13	8	4
4 -----	28	29	26	35	29	28	17
5 Mycket allvarligt -----	52	48	55	30	50	58	73
Tveksam, vet ej -----	5	4	7	12	4	3	4
	100	100	100	100	100	99	100

7_6

Att dölja att man bor ihop med någon för att få ut mer ersättning än man har rätt till

1 Inte så allvarligt -----	1	1	1	1	2	1	0
2 -----	2	3	2	5	3	2	1
3 -----	8	9	7	15	9	4	2
4 -----	21	22	21	32	22	19	10
5 Mycket allvarligt -----	63	61	65	41	61	70	83
Tveksam, vet ej -----	4	4	4	6	4	3	4
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

8

Om du visste att du fått ut mer ersättning eller bidrag än vad du har rätt till, skulle du då behålla pengarna?

Ja -----	4	5	2	7	4	1	2
Ja, kanske -----	15	17	14	24	17	10	7
Nej, troligen inte -----	40	41	40	40	40	44	35
Nej -----	40	37	43	28	38	43	54
Ej svar -----	1	1	1	1	1	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

9_1

Vilka orsaker tror du bidrar till att man bidragsfuskar?

Man förstår inte sambandet mellan skatter och välfärd

1 Instämmer inte alls -----	14	14	13	11	12	14	19
2 -----	8	8	8	9	9	7	5
3 -----	15	15	15	19	18	13	9
4 -----	22	24	21	24	26	22	14
5 Instämmer helt -----	26	26	26	23	21	30	33
Tveksam, vet ej -----	14	12	17	14	13	13	17
Ej svar -----	1	1	1	1	1	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

9_2

Fusket är ett sätt att få ekonomin att gå ihop

1 Instämmer inte alls -----	10	11	8	9	8	12	11
2 -----	9	11	7	8	10	11	6
3 -----	22	21	23	28	21	20	17
4 -----	25	26	25	26	28	26	20
5 Instämmer helt -----	22	21	23	20	23	20	24
Tveksam, vet ej -----	12	11	13	9	9	11	20
Ej svar -----	1	0	1	-	1	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

9_3

Man blir inte så lätt upptäckt

1 Instämmer inte alls -----	6	6	6	7	5	5	7
2 -----	7	6	8	10	8	5	4
3 -----	17	19	15	24	19	13	11
4 -----	27	30	25	24	29	31	23
5 Instämmer helt -----	23	24	23	13	22	29	31
Tveksam, vet ej -----	18	15	22	20	16	16	23
Ej svar -----	1	0	1	0	1	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

9_4

Man tycker reglerna är orimliga

1 Instämmer inte alls -----	15	16	13	11	11	16	21
2 -----	13	17	10	14	15	12	11
3 -----	22	21	23	27	26	19	14
4 -----	20	19	21	22	24	19	11
5 Instämmer helt -----	7	6	7	6	5	8	9
Tveksam, vet ej -----	22	20	24	19	18	24	31
Ej svar -----	1	1	2	1	1	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

9_5

Man tror att alla andra fuskar

1 Instämmer inte alls -----	15	14	17	17	13	13	21
2 -----	13	14	13	18	13	14	8
3 -----	21	23	20	19	24	22	18
4 -----	22	25	19	21	24	25	16
5 Instämmer helt -----	10	11	10	8	11	10	11
Tveksam, vet ej -----	17	14	20	15	15	16	24
Ej svar -----	1	1	1	1	1	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

9_6

Man upplever att politiker och personer i ledande ställning fuskar

1 Instämmer inte alls -----	5	5	5	6	5	5	5
2 -----	8	10	7	12	9	8	4
3 -----	18	17	18	18	19	17	15
4 -----	25	24	26	31	26	23	18
5 Instämmer helt -----	31	33	30	20	27	39	43
Tveksam, vet ej -----	12	11	13	12	14	8	14
Ej svar -----	0	0	1	0	-	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

9_7

Om ens vänner bidragsfuskar gör man det själv

1 Instämmer inte alls -----	28	24	31	25	19	28	46
2 -----	12	13	10	16	11	12	7
3 -----	17	17	17	18	21	15	10
4 -----	18	21	16	20	22	19	10
5 Instämmer helt -----	8	9	8	6	11	8	6
Tveksam, vet ej -----	17	16	18	15	16	17	19
Ej svar -----	1	0	1	0	0	0	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

9_8

Man bemöts dåligt av en tjänsteman på en myndighet

1 Instämmer inte alls -----	18	19	18	17	18	18	21
2 -----	17	20	14	18	22	15	10
3 -----	17	18	17	18	19	18	14
4 -----	13	12	14	14	15	12	9
5 Instämmer helt -----	7	7	8	6	8	9	6
Tveksam, vet ej -----	26	24	29	26	18	27	39
Ej svar -----	1	0	1	1	0	0	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

10_1

I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden?

Det är finns stora möjligheter att lämna oriktiga uppgifter vid ansökningstillfället och få ut mer ersättningar än vad man har rätt till

1 Instämmer inte alls -----	10	8	12	9	9	11	11
2 -----	8	8	7	8	10	7	4
3 -----	14	17	11	19	15	10	11
4 -----	12	13	11	13	10	11	13
5 Instämmer helt -----	10	11	9	7	7	11	15
Tveksam, vet ej -----	46	43	50	42	49	49	45
Ej svar -----	1	1	1	1	--	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

10_2

Det finns stora möjligheter att låta bli att anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på ersättningen

1 Instämmer inte alls -----	6	5	8	3	6	7	10
2 -----	6	6	6	5	8	5	4
3 -----	15	17	12	17	17	13	10
4 -----	20	21	20	25	19	21	16
5 Instämmer helt -----	16	18	15	14	15	16	21
Tveksam, vet ej -----	36	33	39	35	35	38	36
Ej svar -----	1	0	1	0	-	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

10_3

Det är troligt att myndigheterna skulle upptäcka om jag fuskade med bidrag

1 Instämmer inte alls -----	6	7	5	5	6	7	6
2 -----	10	13	8	11	12	10	8
3 -----	16	18	14	15	17	16	16
4 -----	19	18	20	23	21	18	14
5 Instämmer helt -----	24	21	26	22	21	24	29
Tveksam, vet ej -----	24	22	26	23	24	25	26
Ej svar -----	1	0	1	0	-	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

10_4

Det är lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än vad man har rätt till

1 Instämmer inte alls -----	11	10	13	10	12	11	12
2 -----	9	9	9	9	11	8	4
3 -----	14	17	11	18	14	11	12
4 -----	13	14	12	12	12	14	13
5 Instämmer helt -----	9	12	7	4	9	11	14
Tveksam, vet ej -----	44	39	48	47	41	44	43
Ej svar -----	1	0	1	0	-	1	2
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

11_1

I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden om kontrollerna av utbetalningarna från bidragssystemen?

Kontrollerna är effektiva

1 Instämmer inte alls -----	12	12	11	7	10	14	18
2 -----	13	16	11	10	15	13	14
3 -----	15	18	12	17	15	13	16
4 -----	6	5	7	6	7	5	6
5 Instämmer helt -----	5	5	5	5	5	6	4
Tveksam, vet ej -----	49	44	54	54	49	49	42
Ej svar -----	1	0	1	0	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

11_2

Myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller

1 Instämmer inte alls -----	22	23	21	14	19	26	30
2 -----	18	20	15	16	21	16	16
3 -----	12	13	11	13	14	10	10
4 -----	5	5	5	8	5	3	3
5 Instämmer helt -----	4	4	5	6	4	5	3
Tveksam, vet ej -----	39	35	43	42	37	40	37
Ej svar -----	1	0	1	1	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

11_3

Utbyte av information mellan myndigheterna är tillräckligt

1 Instämmer inte alls -----	28	32	24	16	27	34	38
2 -----	13	14	13	13	15	12	12
3 -----	10	10	9	14	10	8	6
4 -----	4	5	4	4	5	4	3
5 Instämmer helt -----	5	4	5	4	5	5	5
Tveksam, vet ej -----	39	35	43	47	37	37	35
Ej svar -----	1	1	1	1	1	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

11_4

Kontrollerna av utbetalningarna från bidragssystemen har ökat jämfört med för fem år sedan

1 Instämmer inte alls -----	4	4	3	2	4	4	5
2 -----	3	4	2	1	3	5	3
3 -----	10	12	7	8	10	11	9
4 -----	10	10	9	10	10	9	10
5 Instämmer helt -----	7	7	7	4	6	10	12
Tveksam, vet ej -----	66	62	70	74	66	62	59
Ej svar -----	1	1	1	1	0	0	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

12_1

I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden?

Jag har förtroende för välfärdsmyndigheternas sätt att sköta sina uppgifter

1 Instämmer inte alls -----	14	15	13	10	13	20	14
2 -----	18	20	16	20	19	18	13
3 -----	24	24	24	22	26	24	23
4 -----	22	22	22	21	27	16	19
5 Instämmer helt -----	10	9	10	12	9	10	10
Tveksam, vet ej -----	12	10	13	14	7	11	20
Ej svar -----	1	0	1	0	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

12_2

Om jag har behov av hjälp kan jag med förtroende vända mig till berörd myndighet

1 Instämmer inte alls -----	9	9	8	7	9	12	6
2 -----	11	12	11	13	10	13	9
3 -----	23	24	22	23	26	22	19
4 -----	22	22	22	25	24	19	22
5 Instämmer helt -----	20	20	20	18	22	19	20
Tveksam, vet ej -----	14	13	16	14	8	15	24
Ej svar -----	1	0	1	0	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

12_3

Jag har förtroende för att myndigheter betalar ut bidrag endast till dem som har rätt till bidrag

1 Instämmer inte alls -----	24	24	23	21	21	30	25
2 -----	20	21	18	20	22	21	16
3 -----	21	21	21	19	27	17	17
4 -----	14	15	14	21	14	11	10
5 Instämmer helt -----	9	7	10	8	9	8	9
Tveksam, vet ej -----	13	11	14	11	8	13	23
Ej svar -----	0	0	1	0	-	0	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100

12_4

Myndigheter behandlar alla på ett rättvist sätt

1 Instämmer inte alls -----	23	21	25	22	22	27	18
2 -----	17	15	18	20	16	18	12
3 -----	18	20	16	15	21	15	19
4 -----	15	18	13	17	18	13	12
5 Instämmer helt -----	8	8	9	9	8	7	10
Tveksam, vet ej -----	18	17	20	15	15	19	28
Ej svar -----	1	0	1	0	0	1	1
Totalt -----	100	100	100	100	100	100	100